

Program rozwoju kultury
w województwie podlaskim
na lata 2021–2030

Spis treści

I WSTĘP	3
II DIAGNOZA STANU KULTURY W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM	5
1. KULTURA WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO W LICZBACH	6
2. DIAGNOZA KULTURY	16
III MISJA I WIZJA ROZWOJU KULTURY	30
IV CELE STRATEGICZNE	33
1. ROZWÓJ OFERTY KULTURALNEJ WOJEWÓDZTWA	34
2. EDUKACJA KULTURALNA	35
3. ROZWÓJ WIDOWNI	36
4. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY KULTURY	37
5. PROFESJONALIZACJA KADR KULTURY	38
6. WSPIERANIE LOKALNEJ SPECYFIKI NASZEGO REGIONU	39
7. STWARZANIE WARUNKÓW DO DIALOGU MIĘDZYPOKOLENIOWEGO	40
8. WSPIERANIE ARTYSTÓW POPRZECZ ROZWÓJ PROGRAMU STYPENDIÓW I NAGRÓD	41
9. WYRÓWNYWANIE SZANS W DOSTĘPIE DO KULTURY	42
10. WSPÓŁPRACA ZAGRANICZNA W DZIEDZINIE KULTURY	42
11. WZROST ZNACZENIA KULTURY W OBSZARZE TURYSTYKI WOJEWÓDZTWA	43
12. PROMOCJA KULTURY WOJEWÓDZTWA	44
PODSUMOWANIE	46
BIBLIOGRAFIA	48
SPIS WYKRESÓW	49
SPIS TABEL	51

I Wstęp

Kultura jest jednym z najważniejszych czynników kształtujących społeczeństwa, wpływającym na ich tożsamość oraz odrębność od innych grup. To kultura decyduje o tym, kim jesteśmy i jacy jesteśmy. Województwo Podlaskie jako region ukształtowany przez współistniejące różnorodne grupy narodowe, etniczne i religijne powinien w pełni korzystać z tego niezwykłego, naturalnego bogactwa. Podlaskie jest „zasilane naturą” — walory przyrodnicze to jedno z naszych największych wartości, ale różnorodna i bogata kultura jest także naturalnym wyróżnikiem, z którego warto czerpać pełnymi garściami.

Kultura to nie tylko zbiór określonych cech i wartości, lecz także czynnik rozwoju miast i regionów. Odpowiednio stymulowana i wspierana może stać się jednym z kluczowych potencjałów rozwojowych. Pozwala zwiększać atrakcyjność danych ośrodków zarówno dla mieszkańców, turystów, jak i potencjalnych inwestorów. Kultura przyczynia się do rozwoju gospodarczego i tworzy miejsca pracy. Warto więc dbać o jej właściwą rolę i miejsce wśród innych czynników, którym przypisywany jest potencjalny rozwój naszego regionu.

„Program rozwoju kultury województwa podlaskiego do 2030 roku” powstał w oparciu o „Diagnozę kultury w województwie podlaskim”, którą przygotowali dr Maciej Białous, dr Łukasz Kiszkiel oraz dr Małgorzata Skowrońska z Fundacji Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”. Dokument zakłada kontynuację kierunku rozwoju kultury, która została obrana w „Programie rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020”. Założenia zawarte w niniejszej strategii są spójne z obowiązującą „Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030”, a także Narodową Strategią Rozwoju Kultury 2004–2020 oraz jej uzupełnieniem z 2005 roku i Ustawą o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

W pierwszej części opracowania przywołane są najważniejsze dane statyczne, a także wnioski płynące z przeprowadzonych badań. Kolejna część programu zawiera opis wizji i misji rozwoju kultury. Ostatnim elementem dokumentu są zaproponowane cele strategiczne. To właśnie w oparciu o nie zostały opracowane zadania, których realizacja wydaje się niezbędną do 2030 roku.

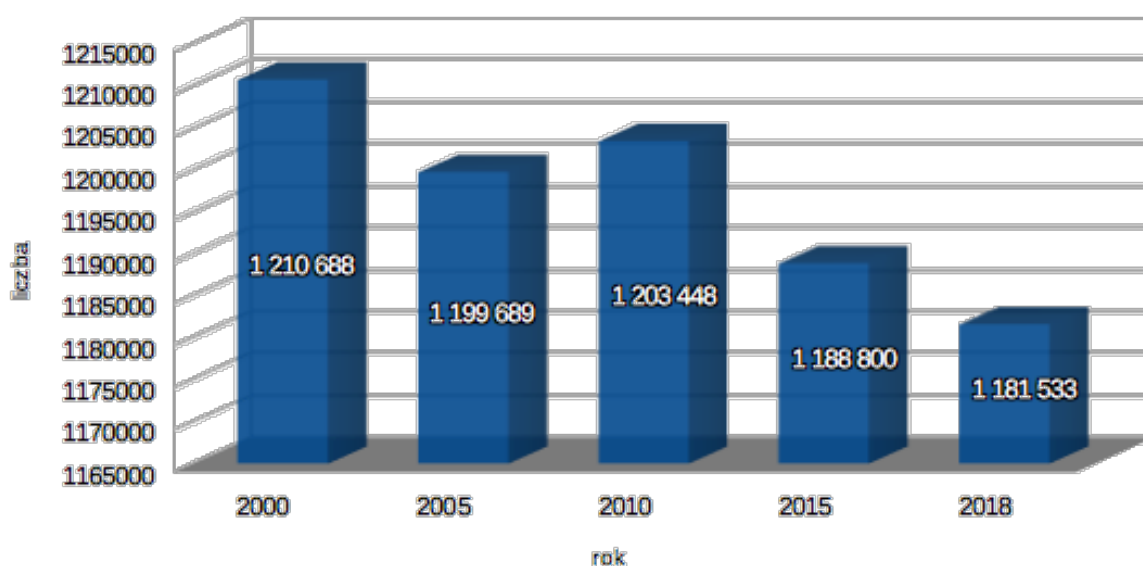
Niniejszy dokument jest otwartym zbiorem wyzwań, przed którymi województwo podlaskie stanie w najbliższych latach. Sprawowanie mecenatu w obszarze kultury i

kierowanie jej rozwojem to przecież jedno z ustawowych obowiązków samorządu. Sfera ta wymaga zaś wyjątkowej troski i dbałości. Rozkwit kultury uzależniony jest od czynników ludzkich, ale także odpowiednich nakładów finansowych. Należy jednak pamiętać, że środki przeznaczane dzisiaj są rodzajem inwestycji. Wymierne korzyści i efekty będziemy mogli zobaczyć w przyszłości. Rozwój kultury może okazać się jednym z kluczowych czynników decydujących o rozkwicie naszego regionu.

II Diagnoza stanu kultury w województwie podlaskim

Podlaskie to geograficzne centrum Europy. Województwo położone jest w północno-wschodniej Polsce. Zajmuje powierzchnię 20187 km². Sąsiaduje z województwami: warmińsko-mazurskim, mazowieckim i lubelskim, graniczy z Litwą i Białorusią. Stolicą jest Białystok, a na jego terenie funkcjonuje 14 powiatów oraz trzy miasta na prawach powiatu, 118 gmin, z czego 13 to gminy miejskie, 78 — wiejskie, a 27 — miejsko-wiejskie. W województwie podlaskim zlokalizowanych jest 40 miast, 3758 miejscowości wiejskich oraz 3280 sołectw. Według danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku z 31 XII końca 2018 roku, województwo podlaskie zamieszkuje 1 181 533 osoby. Liczba ludności stale spada, co obrazuje wykres nr 1. Przyrost naturalny na 1000 ludności wyniósł na koniec 2018 roku — 1,0. 60,8% ludności zamieszkuje miasta.

Wykres 1: Ludność w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS.

Specyfika regionu wynika z doświadczeń historycznych, w tym z zaszłości wynikających z dawnego podziału administracyjnego na województwa: białostockie, łomżyńskie i suwalskie. Kolejnymi czynnikami kształtującymi region są również tradycja czy naturalne bogactwo przyrodnicze i zróżnicowanie narodowe, kulturowe i religijne. Zaprojektowanie kierunków rozwoju kultury w tak atrakcyjnym i różnorodnym kulturowo regionie nie byłoby możliwe bez zdiagnozowania aktualnego stanu tej sfery funkcjonowania województwa podlaskiego. W niniejszej części dokumentu zostaną przedstawione najważniejsze dane statystyczne

dotyczące kultury w regionie. Zostanie także przywołana diagnoza stanu kultury, która powstała w 2019 roku w ramach zadania zleconego przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego.

1. Kultura województwa podlaskiego w liczbach¹

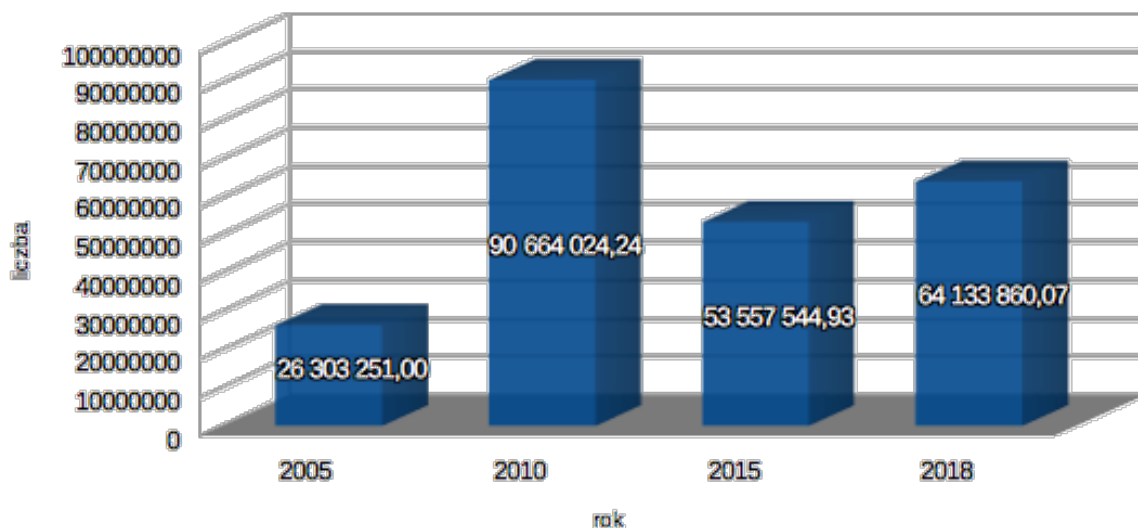
Aby lepiej zrozumieć wyzwania, przed jakimi staną osoby odpowiedzialne za rozwój kultury w regionie, niezbędne jest przyjrzenie się aktualnej sytuacji w tym obszarze. Na terenie województwa funkcjonuje wiele instytucji oraz organizacji pozarządowych zajmujących się tworzeniem i upowszechnianiem kultury. Działalność kulturalna to także domena twórców i artystów indywidualnych, parafii, szkół oraz osób prywatnych.

Samorząd wojewódzki jest organizatorem dziewięciu wojewódzkich instytucji kultury. Są nimi: Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, Muzeum Podlaskie w Białymstoku, Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu, Opera i Filharmonia Podlaska — Europejskie Centrum Sztuki w Białymstoku im. Stanisława Moniuszki, Ośrodek „Pogranicze — sztuk, kultur, narodów”, Podlaski Instytut Kultury, Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej, Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku oraz Teatr Wierszalin w Supraślu. Od 2010 roku następował systematyczny wzrost wydatków na kulturę z budżetu województwa podlaskiego, co pozwala samorządowi wojewódzkiemu pełnić ważną funkcję w kształtowaniu regionalnej polityki kulturalnej.

---

¹ Dane przywoływane w niniejszej części programu pochodzą z „Rocznika Statystycznego Województwa Podlaskiego 2019”.

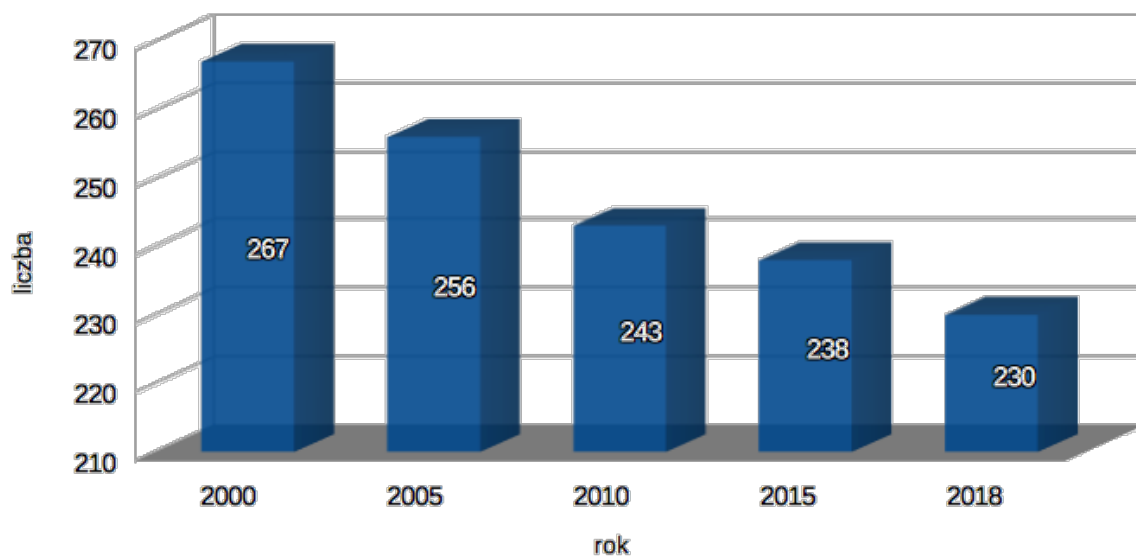
Wykres 2: Wydatki województwa podlaskiego w Dziale 921 — Kultura

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

Spośród wszystkich instytucji kultury, najliczniejszą grupę stanowią biblioteki. Ich liczba jednak stale spada. Zmiany ilościowe związane są głównie z procesami włączania bibliotek w struktury gminnych ośrodków kultury. Wykres nr 3 przedstawia porównanie liczby obiektów w latach: 2000, 2005, 2010, 2015 i 2018. Według danych GUS-u z 31 grudnia 2018 roku w województwie podlaskim funkcjonowało 320 bibliotek.

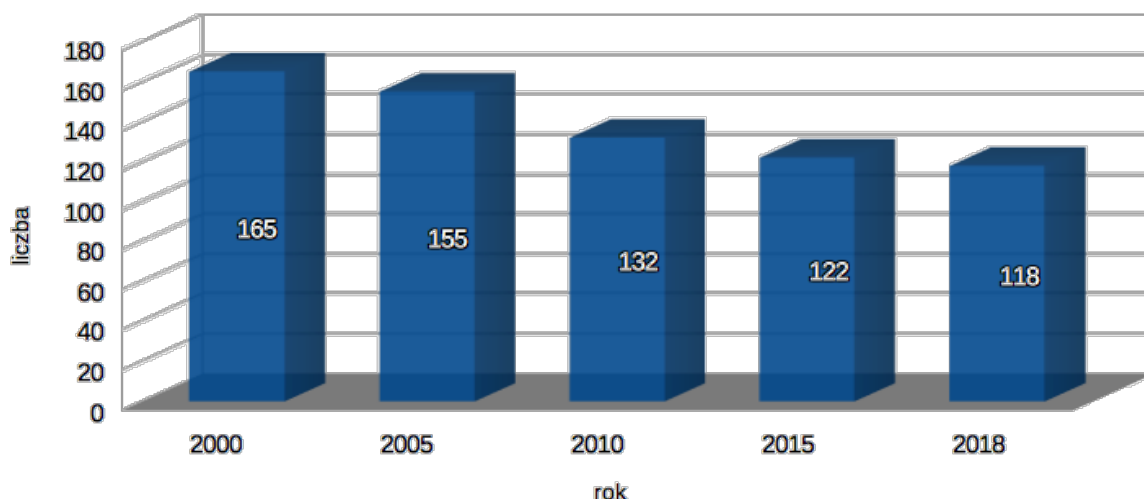
Wykres 3: Biblioteki i filie biblioteczne w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS.

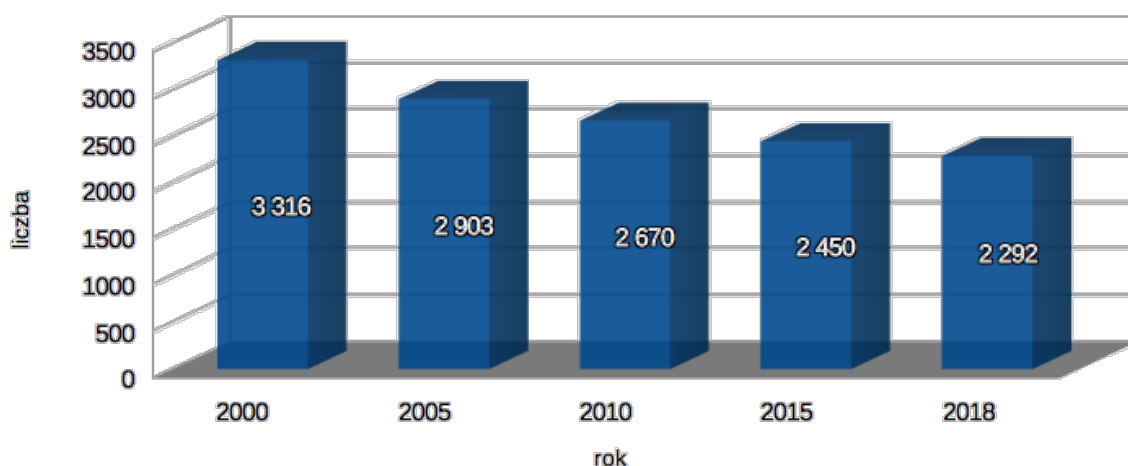
Ciągle spada także liczba czytelników oraz wypożyczanego księgozbioru. Dzieje się tak, pomimo coraz liczniejszych akcji upowszechniających czytelnictwo oraz aktywności samych bibliotek, których działalność już dawno przestała ograniczać się tylko do roli instytucji gromadzącej i upowszechniającej księgozbiór. Wykresy nr 4 i 5 przedstawiają liczbę czytelników oraz wypożyczanego księgozbioru.

Wykres 4: Czytelnicy bibliotek publicznych w województwie podlaskim na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne, GUS.

Wykres 5: Wypożyczenia księgozbioru z bibliotek publicznych w województwie podlaskim na 1000 ludności

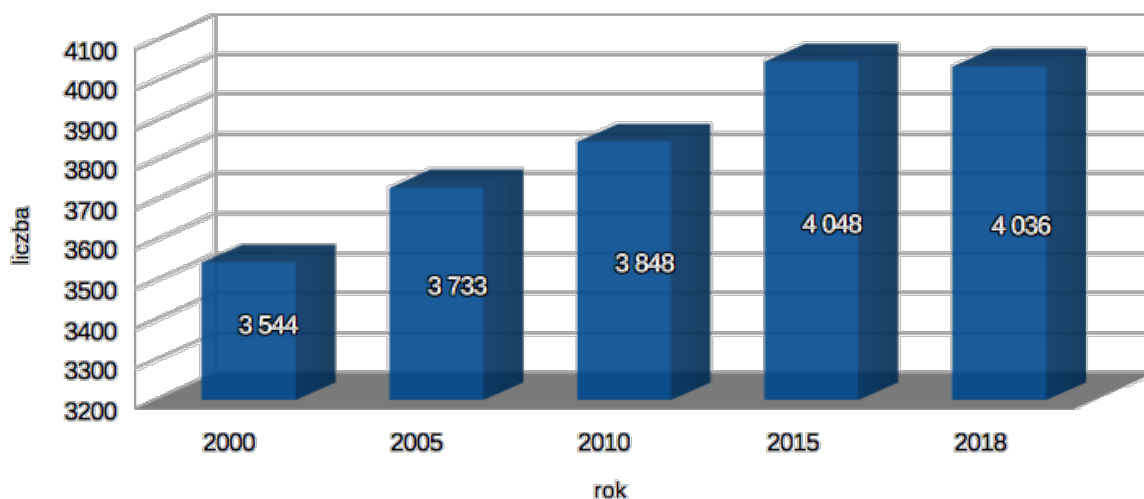

Źródło: opracowanie własne, GUS.

Od 2000 roku mamy natomiast do czynienia ze zwiększeniem liczebnym księgozbioru w bibliotekach zlokalizowanych na terenie województwa podlaskiego. Oznacza to więc, że oferta

kierowana do potencjalnych czytelników nieustannie się powiększa. Zmiany dotyczące objętości księgozbioru obrazuje wykres nr 6.

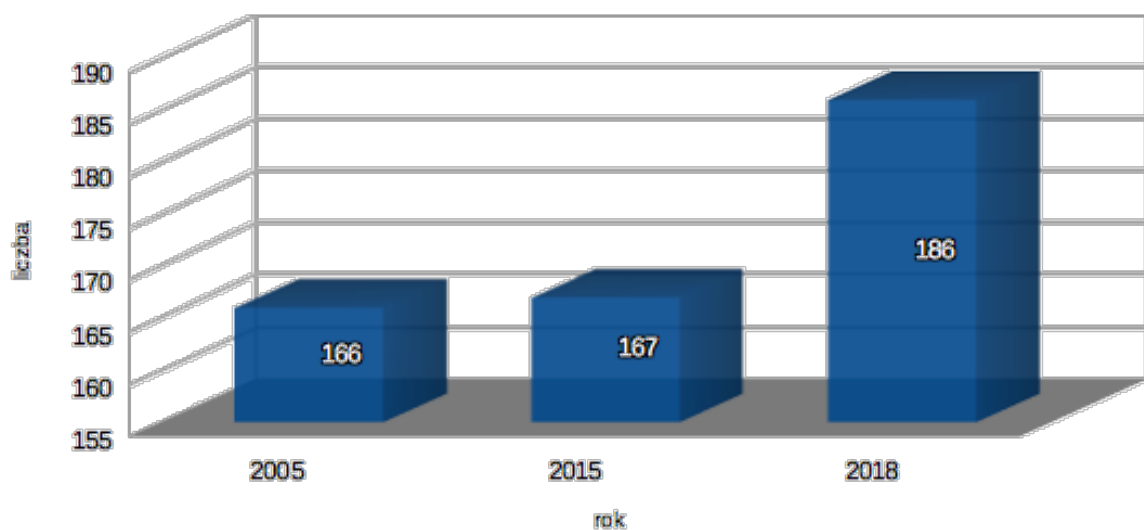
Wykres 6: Księgozbiór bibliotek publicznych w województwie podlaskim w woluminach na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne, GUS.

Na terenie województwa działają licznie centra, domy i ośrodki kultury, a także kluby i świetlice. Wykres nr 7 prezentuje dostępne dane porównawcze dla lat 2005, 2015 i 2018. Na koniec 2018 roku na terenie województwa podlaskiego istniało 186 tego typu instytucji. W głównej mierze pełnią one funkcje lokalne, zaspokajają potrzeby mieszkańców gmin i miast w zakresie kultury.

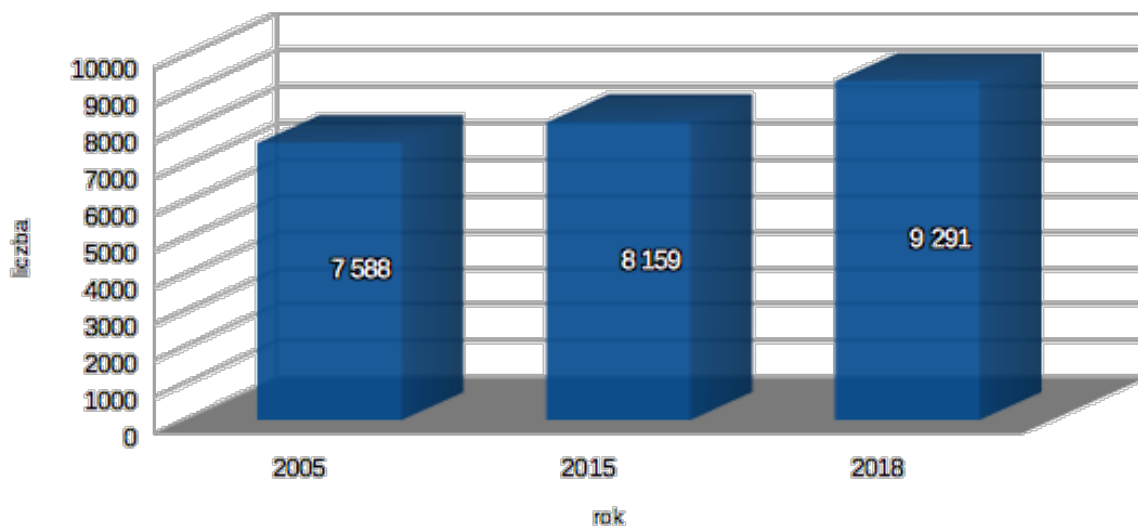
Wykres 7: Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

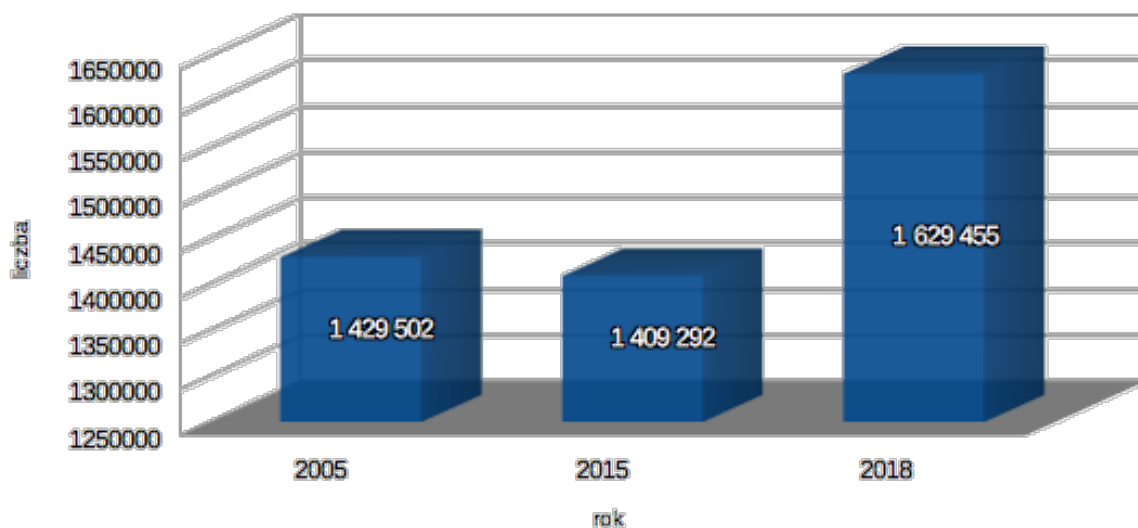
Wykresy nr 8 i 9 prezentują informacje na temat liczby wydarzeń organizowanych przez ośrodki kultury oraz liczbę osób korzystających z oferty. Przytoczone dane pokazują, że zarówno liczba wydarzeń kulturalnych, jak i liczba ich odbiorców — stale rośnie.

Wykres 8: Imprezy w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

Wykres 9: Uczestnicy imprez w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w województwie podlaskim

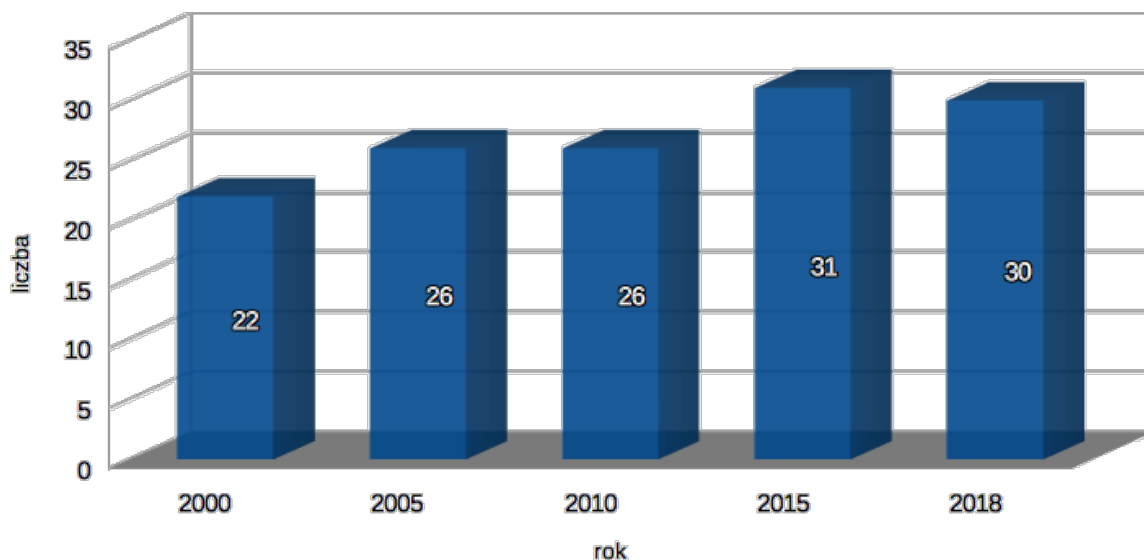

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

Na terenie województwa podlaskiego działa łącznie 30 muzeów wraz z oddziałami muzealnymi. Od 2000 roku ich liczba sukcesywnie rosła, w różny sposób zmieniała się natomiast frekwencja w tych instytucjach. Warto zaznaczyć, że w 2016 roku ze struktur Muzeum Podlaskiego w Białymstoku zostało wyłączone Białostockie Muzeum Wsi, które od

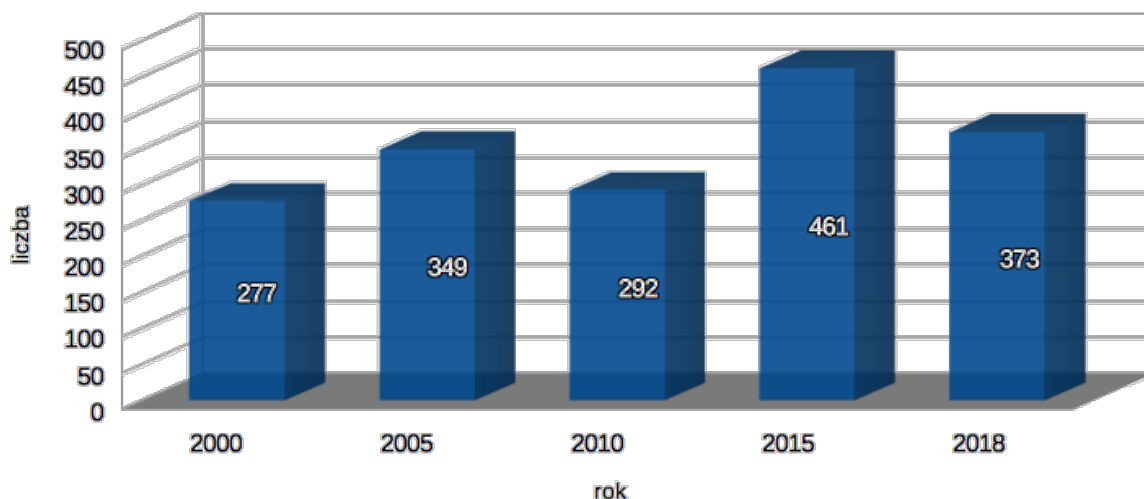
tego momentu funkcjonuje jako oddzielna jednostka — Podlaskie Muzeum Kultury Ludowej. Liczbę muzeów oraz liczbę osób je odwiedzających obrazują wykresy nr 10 i 11. Z uwagi na specyfikę województwa i jego bogate tradycje, muzealnictwo oraz ochrona dziedzictwa wymagają szczególnego wsparcia. Ochronę dziedzictwa materialnego województwa będzie regulował przyszły program opieki nad zabytkami.

Wykres 10: Muzea i oddziały muzealne w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS.

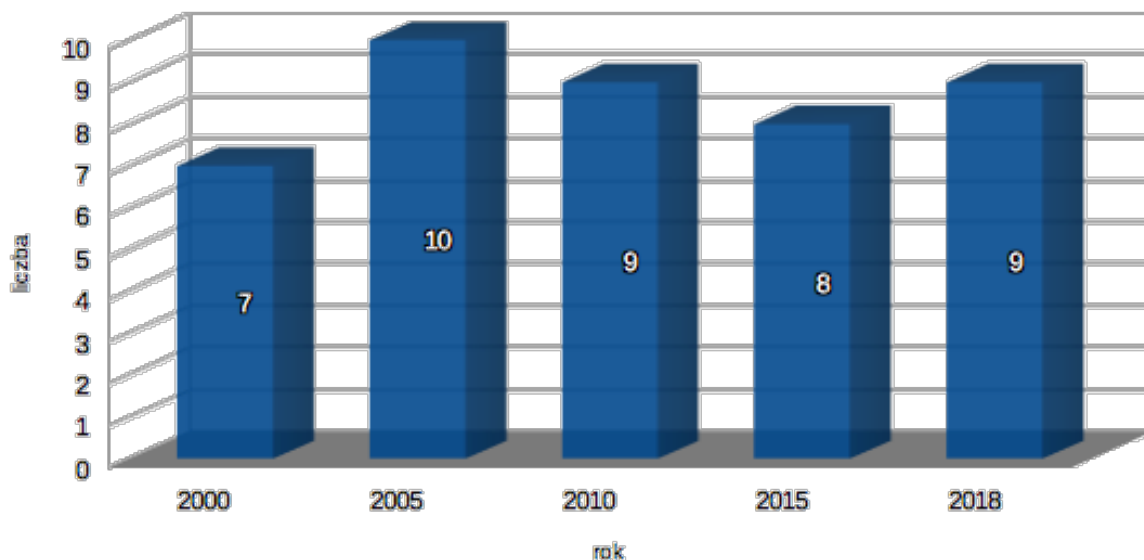
Wykres 11: Zwiedzający muzea i wystawy w województwie podlaskim na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne, GUS.

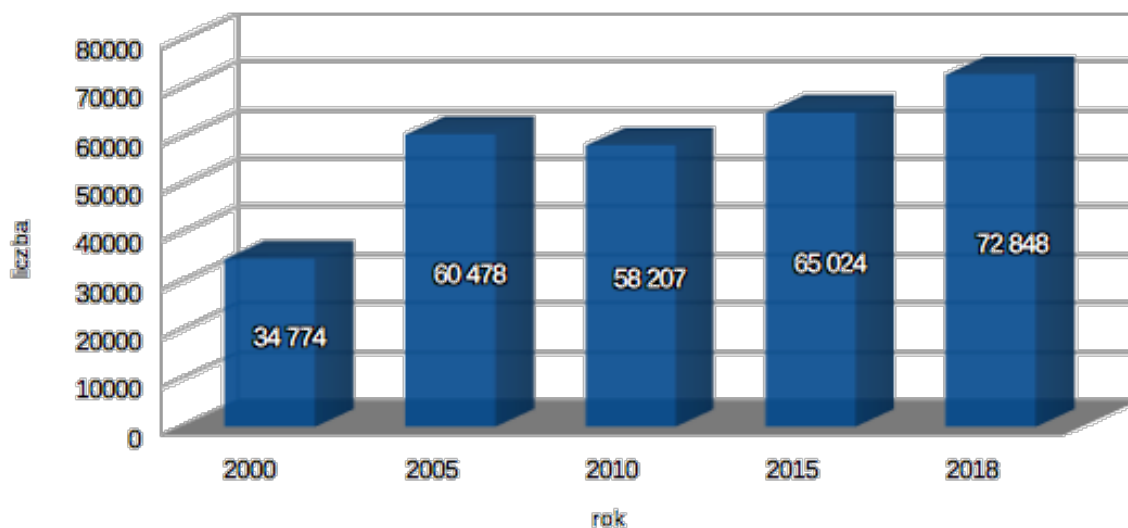
Na terenie województwa podlaskiego funkcjonuje jedynie dziewięć galerii i salonów sztuki. Podobnie, jak w muzeach różnie zmieniała się liczba osób odwiedzających tego typu instytucje. Liczbę galerii oraz osób je odwiedzających prezentują wykresy nr 12 i 13.

Wykres 12: Galerie i salony sztuki w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

Wykres 13: Zwiedzający wystawy w obiektach działalności wystawienniczej w województwie podlaskim

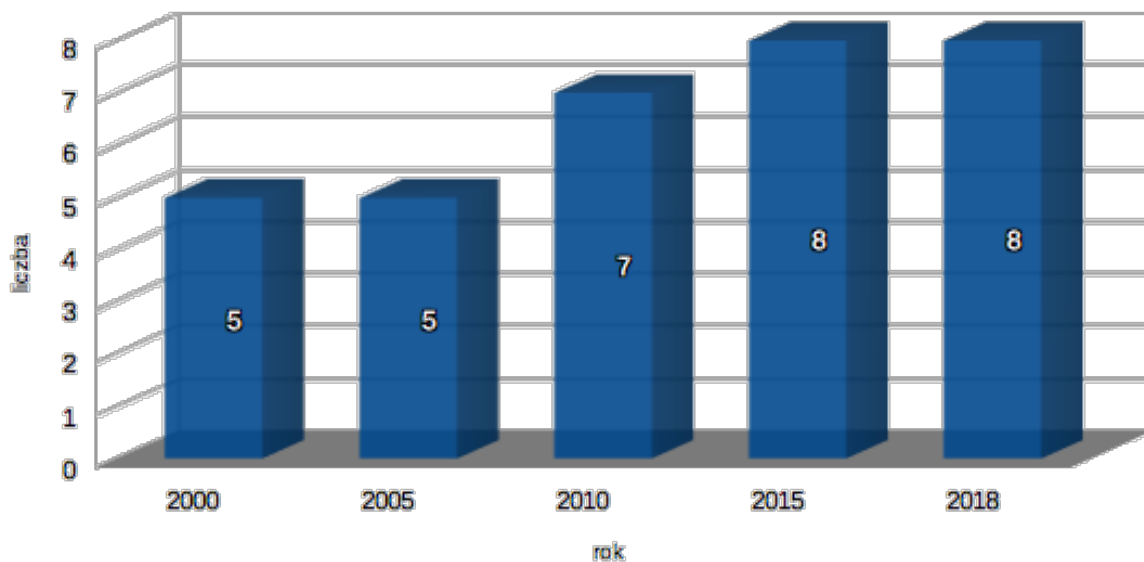

Źródło: opracowanie własne, GUS.

W województwie podlaskim działa osiem teatrów oraz instytucji muzycznych. Sytuacja w tym obszarze podlaskiej kultury uległa zmianie od 2012 roku, kiedy swoją działalność zainicjowała Opera i Filharmonia Podlaska. Zwiększeniu uległa liczba instytucji, ale przede

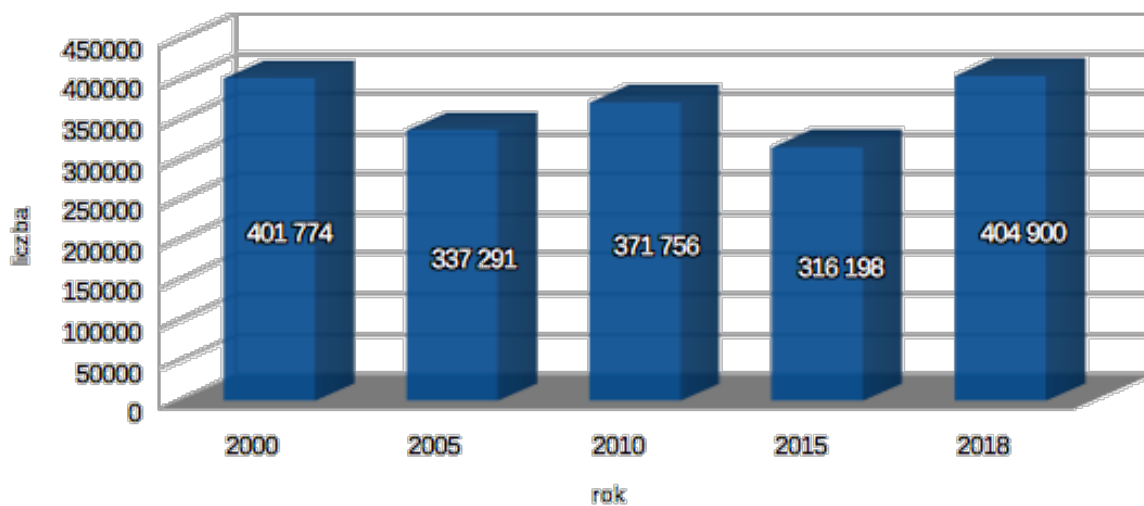
wszystkim — liczba miejsc i widzów w tego typu obiektach. Dane porównawcze w powyższym zakresie prezentują wykresy nr 14, 15 i 16.

Wykres 14: Teatry i instytucje muzyczne w województwie podlaskim

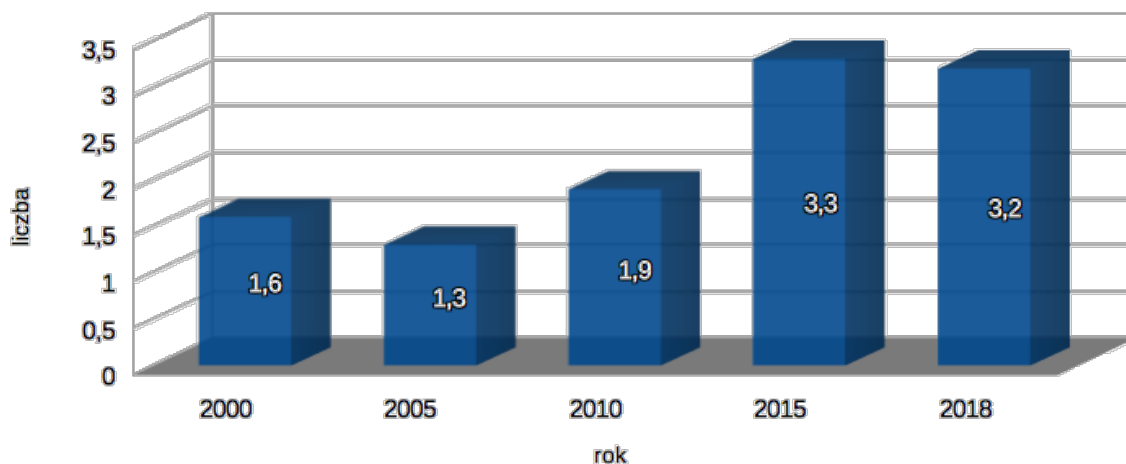
Źródło: opracowanie własne, GUS.

Wykres 15: Teatry i instytucje muzyczne w województwie podlaskim widzowie/słuchacze wg miejsca prezentacji

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

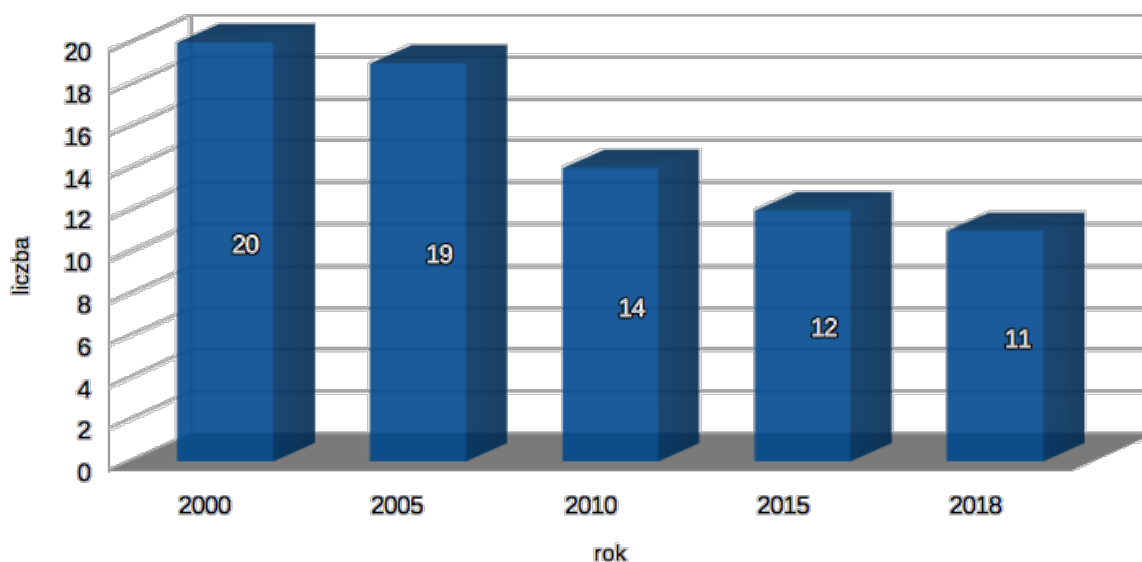
Wykres 16: Miejsca w teatrach i instytucjach muzycznych w województwie podlaskim na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne, GUS.

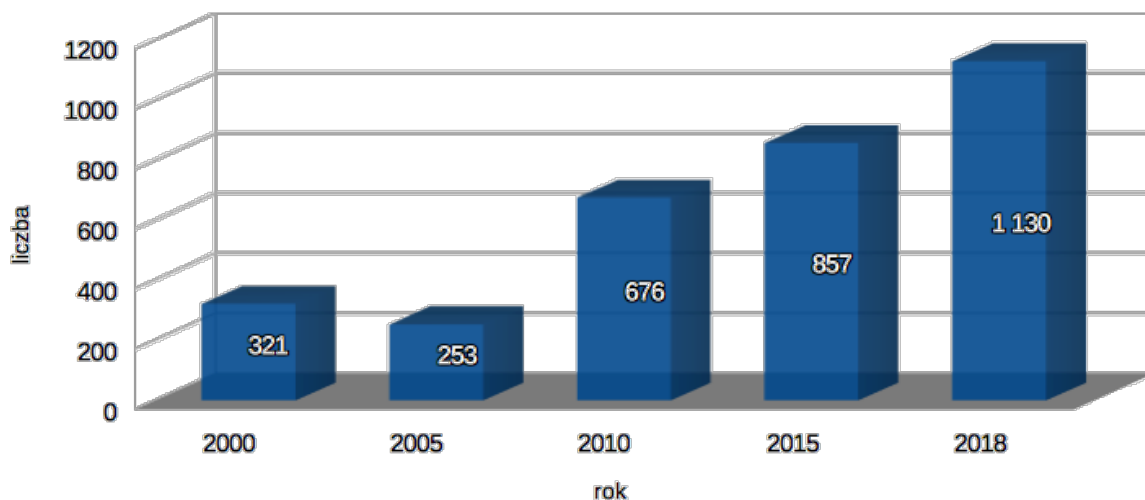
Ważną sferą kultury jest także działalność kin. Od 2000 roku ich liczba stale spada, co związane jest m.in. z pojawieniem się w województwie podlaskim sieci kinowych. Rośnie natomiast liczba osób korzystających z oferty kin. W 2000 roku w województwie podlaskim było 321 widzów na 1000 mieszkańców, na koniec grudnia 2018 roku na 1000 mieszkańców było 1130 widzów. Dane porównawcze odnośnie liczby kin prezentują wykresy: 17 i 18.

Wykres 17: Kina stałe w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS.

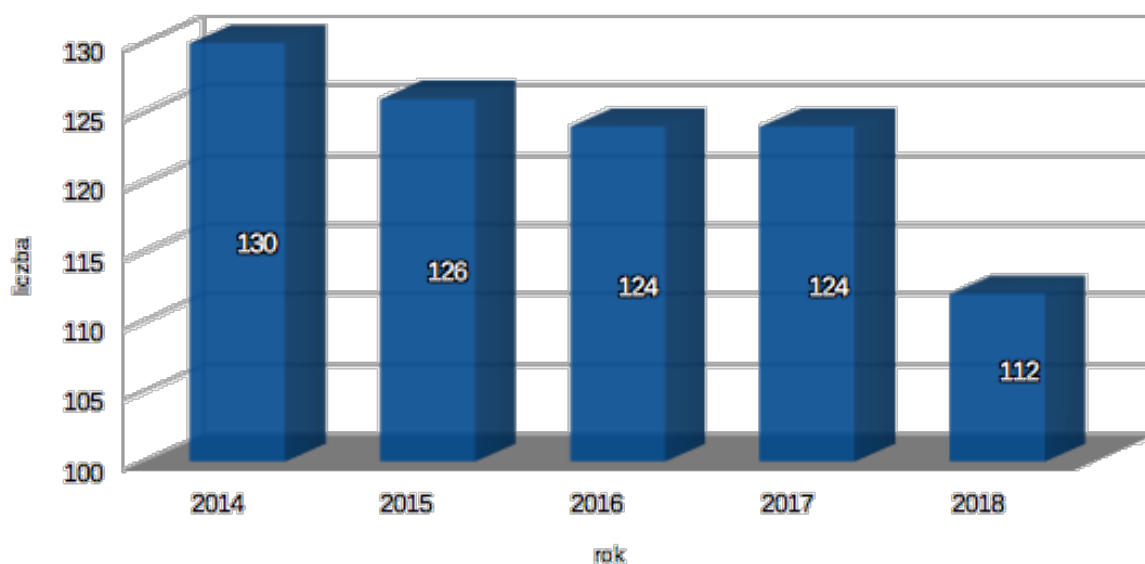
Wykres 18: Widzowie w kinach stałych w województwie podlaskim na 1000 ludności

Źródło: opracowanie własne, GUS.

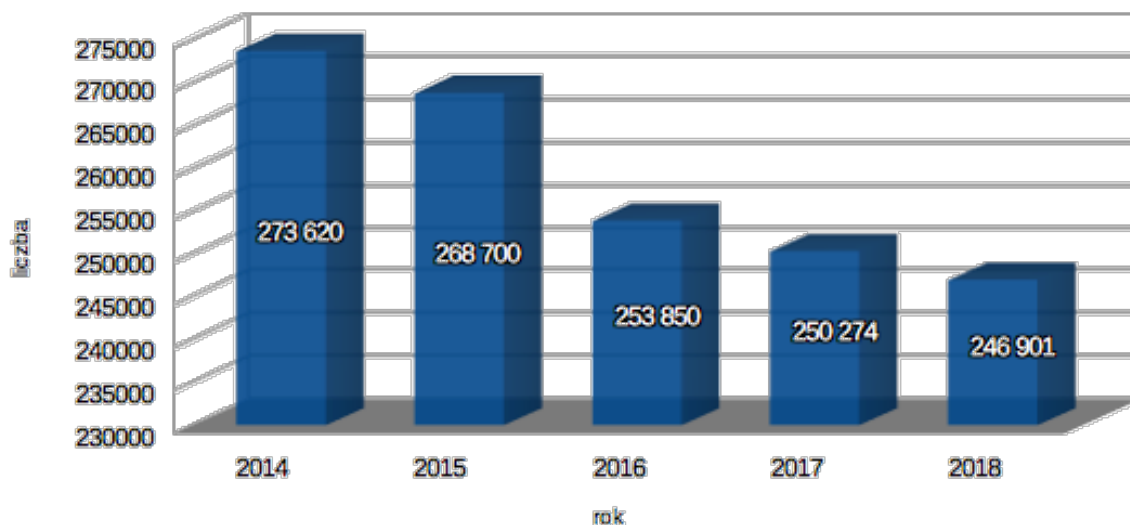
Od 2013 roku Główny Urząd Statystyczny gromadzi także dane dotyczące organizowanych imprez masowych o profilu artystyczno-rozrywkowym. Chociaż zakres tematyczny tego typu wydarzeń jest niezwykle szeroki, to warto podkreślić, że z roku na rok organizowano ich coraz więcej i także coraz większa była liczba ich odbiorców. Dane porównawcze prezentują wykresy numer 19 i 20.

Wykres 19: Imprezy artystyczno-rozrywkowe w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

Wykres 20: Liczba uczestników imprez artystyczno-rozrywkowych w województwie podlaskim

Źródło: opracowanie własne, GUS, BDL.

Przedstawione dane nie prezentują całej palety i bogactwa sfery kultury w województwie podlaskim. Zbiorcze informacje statystyczne dotyczą głównie działalności instytucji publicznych, a sfera kultury to także aktywność — wspomnianych we wstępie — organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, amatorskiego ruchu artystycznego, twórców i artystów indywidualnych, szkolnictwa artystycznego, lokalnych parafii oraz szkół. Znacznie pełniejszy obraz kultury wyłania się z badań i dokonanej diagnozy.

2. Diagnoza kultury²

W 2019 roku została dokonana dogłębna diagnoza stanu kultury w województwie podlaskim. Realizacją badania zajął się zespół Fundacji Laboratorium Badań i Działań Społecznych SocLab. Badacze skierowali uwagę na kilka podstawowych obszarów. Po pierwsze, istotne było dla nich ustalenie nierówności wskaźników kultury w regionie oraz ich możliwych przyczyn. Po drugie, zależało im na przyjrzeniu się subiektywnej ocenie oferty kulturalnej przez mieszkańców województwa oraz obiektywnym nierównościom w dostępie do pewnych jej elementów. Po trzecie, zespół podjął się zbadania lokalnej specyfiki życia kulturalnego w zróżnicowanym kulturowo regionie, jakim jest województwo podlaskie. Po czwarte, scharakteryzowana została kondycja regionalnych instytucji kultury.

² Diagnoza kultury województwa podlaskiego została dokonana przez zespół badaczy z Fundacji Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”. Streszczenie wniosków zostało dokonane na podstawie raportu „Diagnoza kultury w województwie podlaskim” autorstwa Macieja Białousa, Łukasza Kiszkiela i Małgorzaty Skowrońskiej.

Pożądaną wiedzę badacze uzyskali wykorzystując kilka metod i technik badawczych. Zespół SocLabu dokonał analizy danych zastanych: statystyk publicznych i dokumentów oficjalnych. Przeprowadzone zostały internetowe wywiady kwestionariuszowe (CAWI) z mieszkańcami województwa podlaskiego. Dopełnieniem projektu były warsztaty badawcze przeprowadzone w pięciu miejscowościach regionu. Badacze rozmawiali o stanie kultury z przedstawicielami tego sektora: pracownikami instytucji, reprezentantami organizacji pozarządowych i środowisk artystycznych, przedstawicielami samorządu oraz mieszkańcami szczególnie zainteresowanymi życiem kulturalnym.

Przeprowadzone i opisane w raporcie badanie stanu kultury w województwie podlaskim przyniosło szereg istotnych wniosków. Odnoszą się one do kwestii: dysproporcji wskaźników kultury w poszczególnych częściach regionu; praktyk uczestnictwa i subiektywnych ocen oferty kulturalnej w oczach mieszkańców oraz silnych i słabych stron regionalnego pola kultury z perspektywy osób, które je tworzą.

Badania zostały przeprowadzone z uwzględnieniem podziału województwa na cztery subregiony: białostocki — obejmujący Białystok oraz powiaty: białostocki, moniecki, sokólski; suwalski — obejmujący Suwałki oraz powiaty: augustowski, sejneński, suwalski; łomżyński — obejmujący Łomżę oraz powiaty: łomżyński, kolneński, grajewski, zambrowski, wysokomazowiecki, a także subregion południowy — obejmujący powiaty: bielski, hajnowski i siemiatycki. Zdaniem badaczy, taki podział bardziej odpowiada specyfice sektora kultury, ponadto odnosi się do przynależności administracyjnej w latach 1975–1999, odległości od miast na prawach powiatu oraz struktury społeczno-demograficznej mieszkańców.

Badanie kwestionariuszowe, przeprowadzone wśród mieszkańców województwa, w tym wśród osób zaangażowanych w tworzenie oferty kulturalnej pozwoliło poznać oceny oferty kulturalnej Podlaskiego. W badaniu wzięły udział 1282 osoby, z czego w całości ankietę wypełniło 665 osób. W niniejszym opracowaniu zostaną przedstawione jedynie najistotniejsze wnioski płynące z badania. Szczegółowe analizy, w tym różnice wynikające z lokalnej specyfiki, zawarte są w dokumencie źródłowym.

Większość respondentów (63%) oceniło ofertę kulturalną w najbliższej okolicy dobrze lub bardzo dobrze. Badani uznali, że na przestrzeni lat uległa ona znacznej poprawie. Zdecydowana większość uczestników badania (85%) uważa, że dobrze lub bardzo dobrze rozpoznaje wydarzenia kulturalne i zna ofertę w swojej okolicy. Zdaniem respondentów

trzema kategoriami odbiorców, którzy mogą być zadowoleni z wydarzeń dostępnych w ich miejscu zamieszkania są: dzieci i młodzież (52%), seniorzy (52%) oraz rodzice z dziećmi (46%).

Uczestnicy badania biorą udział w wydarzeniach kulturalnych kilka razy w miesiącu (38%), głównie w seansach kinowych (81%), wystawach w galeriach lub muzeach (68%) lub korzystają z biblioteki (65%). Z kolei wydarzeniami, w których najchętniej braliby udział okazały się: spektakle teatralne (53%), pokazy filmowe (47%) oraz koncerty muzyki popularnej i inne występy estradowe (42%). Powyższe dane mogą ukazywać dysproporcje w dostępie do infrastruktury kultury, szczególnie jeśli chodzi o instytucje takie jak: teatr czy opera, filharmonia.

Badani (62%) zgadzali się z opinią, zgodnie z którą „dzięki ofercie kulturalnej żyje mi się lepiej w mojej miejscowości”. 59% uznało zaś, że „oferta kulturalna w okolicy nie jest tak dobra, jak w innych częściach kraju”. Ponad połowa badanych uznała, że „oferta kulturalna w miejscowości może być interesująca dla turystów”. Zdaniem autorów raportu, uczestnicy badania „doceniają rolę oferty kulturalnej i jej pozytywny wpływ na lepszą jakość życia, choć zaznaczają, że nie jest ona tak dobra, jak w innych częściach kraju”.

Uczestnicy badania, a jednocześnie pracownicy instytucji, zostali dodatkowo poproszeni o wskazanie najważniejszych — ich zdaniem — barier rozwojowych. Najczęściej wymienianymi słabymi stronami okazały się: zbyt niski budżet oraz niewystarczający poziom finansowania działań (82%), brak odpowiedniej infrastruktury, w tym sal, niezbędnego sprzętu, kostiumów itp. (54%), brak odpowiedniej liczby wykwalifikowanych animatorów oraz instruktorów (niespełna 40%) oraz brak zainteresowania ofertą wśród mieszkańców (36%). Zbyt niskie finansowanie kultury dotyczy przede wszystkim: płac dla kadr kultury (80%), utrzymania lub modernizacji infrastruktury oraz zakupu niezbędnego wyposażenia i sprzętów.

Aby lepiej zrozumieć ogólne refleksje płynące z diagnozy, warto przyrzeć się także wnioskowi z warsztatów badawczych, które zostały przeprowadzone w pięciu miastach województwa: Augustowie, Białymstoku, Bielsku Podlaskim, Łomży oraz Suwałkach. Tabela nr 1 prezentuje opinie osób zaangażowanych w rozwój kultury w regionie. Wypowiedzi badanych odnosiły się zarówno do problemów, jak i pozytywnych stron lokalnej kultury.

Tabela 1: Wnioski ogólne z warsztatów badawczych

Miejsce warsztatu	Wnioski
Augustów	<ul style="list-style-type: none"> • Dobra jakość oferty kulturalnej w mieście; • Dobra współpraca między organizatorami, władzami i mieszkańcami w obszarze kultury; • Nieobecność lub niewidoczność prywatnych podmiotów organizujących ofertę; • Relatywnie dobra jakość komunikacji pomiędzy poszczególnymi graczami w polu kultury (włączający charakter wydarzeń, edukacja kulturalna, silne więzi między mieszkańcami i organizatorami); • Ukształtowana odpowiedzialność za decyzje w społeczności lokalnej (dobra komunikacja władz i społeczności, postulaty włączenia młodzieży w decyzje, istnienie rady seniorów); • Bardzo widoczne braki infrastrukturalne i sprzętowe utrudniające codzienną działalność instytucji i pozostałych organizatorów; • Widoczny brak identyfikacji uczestników z regionem i województwem (dominacja Białegostoku, utożsamianie obszaru województwa z Podlasiem itp.); • Postrzegany niesprawiedliwy podział środków pomiędzy Białystok i inne części regionu;
Bielsk Podlaski	<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom współpracy między podmiotami tworzącymi ofertę, silna rywalizacja; • Dość wysoki poziom izolacji pomiędzy środowiskami twórców oferty, kontakty zawodowe są dodatkowo osłabiane osobistymi konfliktami i animozjami; • Niskie zaangażowanie i poziom uczestnictwa mieszkańców Bielska Podlaskiego, wysoki poziom zniechęcenia i „oporu” przejawianego przez uczestników kultury, niski kapitał kulturowy odbiorców;

	<ul style="list-style-type: none"> • Duża frustracja organizatorów, szczególnie widoczna w kręgach organizacji pozarządowych, związana z niedofinansowaniem działań kulturalnych; • „Dziura demograficzna” widziana jako obiektywne zagrożenie, ale także kierunek działań rozwoju kultury (koncepcja domowego miasta i potencjał leżący w dialogu międzypokoleniowym); • Seniorzy jako ważni, ale nie w pełni rozpoznani uczestnicy kultury, rozdrobnione lub skonfliktowane organizacje seniorskie; • Mała liczba młodych uczestników kultury, deficyt wolontariuszy;
Łomża	<ul style="list-style-type: none"> • Postrzegana dobra jakość współpracy pomiędzy instytucjami, ale zbyt mało wspólnych inicjatyw i działań; • Niski poziom współpracy lub jej brak z innymi niż instytucje podmiotami; • Niewidoczność organizacji pozarządowych, niedostatek inicjatyw mieszkańców i grup nieformalnych; • Dominacja seniorów jako podstawowych odbiorców kultury; • Zachowawczość oferty kulturalnej, niska zdolność do zmian w zakresie treści i formy; • Brak propozycji programowych dla odbiorców kultury alternatywnej (w tym młodzieży); • Potrzeba edukacji kulturalnej młodzieży i dorosłych; • Noc Muzeów jako inspirująca forma współpracy instytucji; • Brak diagnozy potrzeb mieszkańców w zakresie potrzeb kulturalnych; • Wypalenie zawodowe części pracowników sektora kultury (brak możliwości do samorozwoju, brak współpracy z innymi ośrodkami, niemożność kształcenia kompetencji); • Poczucie niesprawiedliwości związane z podziałem środków finansowych w województwie podlaskim;

	<ul style="list-style-type: none"> • Trudność w kontaktach i rzeczywistych spotkaniach w relacji organizatorzy-odbiorcy; • Nadmierne upolitycznienie i biurokratyzacja kultury;
Suwałki	<ul style="list-style-type: none"> • Mała aktywność i niedofinansowanie organizacji pozarządowych, ich problemy lokalowe i infrastrukturalne oraz potrzeba wymiany pokoleniowej (słaby rozwój nowych organizacji), z drugiej strony postrzeganie niektórych organizacji jako roszczeniowe; • Stosunkowo słaba współpraca i jakość komunikacji między organizatorami (instytucje-organizacje), władzami samorządowymi, szkołami i mieszkańcami w obszarze kultury; • Istnienie prywatnych podmiotów organizujących ofertę i rozpoznawanie ich jako ważnych graczy (poprzez osoby właścicieli); • Aktywne organizacje senioralne, nieaktywna i niewidoczna młodzież (brak oferty dla tego segmentu); • Relatywnie dobra jakość infrastruktury instytucji kultury (braki sprzętowe); • Doceniany Suwałki Blues Festival jako wydarzenie kluczowe, angażujące mieszkańców i turystów, realizowanie w sposób nieszablonowy; • Widoczne w kilku obszarach zniechęcenie i wypalenie zawodowe kadr kultury; • Postrzegane duże znaczenie edukacji kulturalnej (wzmocnienie dobrze działających pracowni artystycznych, rozwijanie ich formuły); • Postrzegany brak ambitnego repertuaru w ofercie, przewaga wydarzeń rozrywkowych; • Postrzegany niesprawiedliwy podział środków pomiędzy Białystok i inne części regionu, brak identyfikacji z regionem i województwem; • Powiększający się wpływ polityki krajowej i samorządowej na obszar kultury;

Źródło: Białous M., Kiszkiel Ł., Skowrońska M., „Diagnoza kultury w województwie podlaskim”.

Oferta kulturalna województwa podlaskiego powinna być skierowana do osób o różnych cechach społeczno-demograficznych. Zamykanie się wyłącznie na jeden krąg odbiorców lub kierowanie oferty do specjalistycznego, wąskiego grona, zamyka jej szanse rozwojowe. Uczestnicy warsztatów zostali poproszeni o wskazanie grup, które ich zdaniem są i nie są uwzględnione w lokalnej ofercie kulturalnej. Dane z badania prezentuje tabela nr 2.

Tabela 2: Rozkład grup uwzględnianych i nieuwzględnianych w ofercie kulturalnej

	Miasto			
	Augustów	Bielsk Podlaski	Łomża	Suwałki
Za mało	<ul style="list-style-type: none"> • osoby lubiące kulturę alternatywną, • osoby lubiące gry komputerowe, • osoby lubiące duże wydarzenia plenerowe z udziałem gwiazd estrady, • osoby z niepełnosprawnościami 	<ul style="list-style-type: none"> • osoby lubiące kulturę alternatywną, • osoby lubiące gry komputerowe, • młodzież, • rodziny z dziećmi, • osoby lubiące wydarzenia cykliczne 	<ul style="list-style-type: none"> • osoby lubiące kulturę alternatywną, • młodzież, • rodziny z dziećmi, • dorośli, • osoby lubiące kino 	<ul style="list-style-type: none"> • osoby lubiące kulturę alternatywną, • osoby lubiące gry komputerowe, • młodzież, • rodziny z dziećmi, • osoby z niepełnosprawnościami, • osoby lubiące wydarzenia cykliczne, • osoby lubiące muzykę,
Wystarczy	<ul style="list-style-type: none"> • dzieci, • seniorzy, • osoby lubiące teatr, • osoby lubiące kino, • osoby lubiące wydarzenia cykliczne, 	<ul style="list-style-type: none"> • osoby lubiące muzykę, • osoby lubiące spotkania autorskie, • osoby lubiące wydarzenia cykliczne, 	<ul style="list-style-type: none"> • dzieci, • osoby lubiące spotkania autorskie, • osoby lubiące wydarzenia cykliczne, 	<ul style="list-style-type: none"> • dzieci, • seniorzy, • osoby lubiące kino, • osoby lubiące wystawy prac plastycznych lub fotografii, • osoby lubiące książki,

				<ul style="list-style-type: none"> • osoby lubiące koncerty plenerowe z udziałem gwiazd,
Za dużo	<ul style="list-style-type: none"> • seniorzy, • osoby lubiące książki, • osoby lubiące kino, • osoby lubiące gry komputerowe, 	<ul style="list-style-type: none"> • seniorzy, • osoby lubiące wystawy prac plastycznych lub fotografii, • osoby lubiące kabarety, • osoby lubiące duże wydarzenia plenerowe z udziałem gwiazd estrady, 	<ul style="list-style-type: none"> • seniorzy, • osoby lubiące duże wydarzenia plenerowe z udziałem gwiazd estrady, • osoby lubiące kabarety, 	<ul style="list-style-type: none"> • osoby lubiące gry komputerowe,

Źródło: Białous M., Kiszkiel Ł., Skowrońska M., „Diagnoza kultury w województwie podlaskim”.

Uczestnicy warsztatów badawczych zostali poproszeni także o wskazanie słabych i mocnych stron podlaskiej kultury. Na podstawie zebranych odpowiedzi przygotowana została analiza SWOT. Szczegółowe opinie na temat jakości kultury w województwie obrazuje tabela nr 3. Przedstawione wnioski dotyczą opinii mieszkańców z różnych części województwa.

Tabela 3: Analiza SWOT kultury województwa podlaskiego

ANALIZA SWOT	
Mocne strony (S):	Słabe strony (W):
<ul style="list-style-type: none"> • bogactwo kulturowe regionu, • silna tożsamość regionalna, • zróżnicowanie kulturowe mieszkańców, 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczająco rozwinięta infrastruktura w sferze kultury (zbyt mała powierzchnia siedzib, brak odpowiedniego sprzętu),

<ul style="list-style-type: none"> • wysokie wydatki na kulturę w budżecie województwa, • bogata i różnorodna oferta wojewódzkich instytucji kultury, • kompetencje i zaangażowanie kadr w rozwój kultury województwa, • wysoka jakość współpracy pomiędzy poszczególnymi sektorami w obszarze kultury w niektórych miejscowościach województwa (np. Augustów), oparta na doświadczeniu i zaufaniu, • myślenie strategiczne podmiotów ze sfery kultury i ich rozwój oparty na rzeczywistych zasobach (Bielsk Podlaski), • współistnienie bogactw: kulturowego i przyrodniczego, • przygraniczne położenie ułatwiające współpracę międzynarodową w sferze kultury, • autentyczny, głęboki charakter tworzonej lokalnie kultury ludowej, • wysoka jakość wydarzeń prezentujących kulturę ludową. 	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający i nierównomierny poziom finansowania kultury w różnych częściach województwa, • niewystarczająco silna pozycja niezależnych artystów i organizacji pozarządowych w lokalnych polach kultury, • brak przestrzeni do prób dla młodych twórców, • niewystarczające wsparcie finansowe dla organizacji pozarządowych, • niewystarczające wsparcie finansowe twórców indywidualnych, • dysproporcje w alokacji środków finansowych, • niskie zarobki w sferze kultury, • niewystarczająca współpraca podmiotów w sferze kultury w niektórych częściach regionu, • brak kanałów komunikacji do wymiany poglądów na temat kultury lokalnej, • brak diagnozy potrzeb mieszkańców, • brak polityk kulturalnych, • brak programów edukacji kulturalnej, • zbyt duży wpływ polityki na kształt oferty kulturalnej,
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> • niski poziom potrzeb kulturowych mieszkańców — brak zainteresowania kulturą, • instrumentalne traktowanie kultury przez władze różnego szczebla, • niewystarczająca promocja kultury, • niskie powiązanie edukacji szkolnej z edukacją kulturalną, • ograniczony mecenat nad kulturą przedsiębiorców i osób prywatnych.
Szanse (O):	Zagrożenia (T):
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost wydatków publicznych na kulturę, • wzmacnianie współpracy pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w działania kulturalne (instytucjami, organizacjami pozarządowymi, samorządowcami, grupami oddolnymi, twórcami, mieszkańcami), • eksperymentowanie pozwalające na pojawienie się nowych treści i form kultury — oddolnie wytworzonych wyróżników, kulturalnych „wizytówek”, • instytucjonalne, infrastrukturalne i finansowe wspieranie wszelkich działań oddolnych, inicjatyw niezależnych artystów, 	<ul style="list-style-type: none"> • niż demograficzny, starzenie się społeczeństwa, • brak wystarczających funduszy na kulturę w niektórych miastach i gminach województwa, • stosunki rywalizacji (a nie współpracy) między Białymstokiem a resztą województwa, • wpływ polityki krajowej (koszty reform przenoszone na samorządy, działania centralizacyjne), • wypalenie zawodowe pracowników sektora kultury,

<p>organizacji pozarządowych, grup mieszkańców,</p> <ul style="list-style-type: none"> • współpraca podmiotów instytucjonalnych oraz pozainstytucjonalnych, • wsparcie instytucji dla podmiotów pozainstytucjonalnych (udostępnianie infrastruktury, dzielenie się doświadczeniami, kadrą), • współpraca instytucji kultury z podmiotami komercyjnymi (np. w Suwałkach), • współpraca instytucji z mniejszych ośrodków z instytucjami zlokalizowanymi w stolicy województwa, • efektywna alokacja środków dzięki współpracy przy organizacji wydarzeń, • koordynacja kalendarza kultury, która ma szansę pozytywnie wpływać na rozwój publiczności, • wspólne ubieganie się o środki finansowe w konkursach ofert (od szczebla lokalnego po europejski), • edukacja kulturalna, • cechy demograficzne społeczności lokalnych (kierowanie oferty do młodzieży, seniorów), 	<ul style="list-style-type: none"> • rosnąca liczba procedur biurokratycznych, które utrudniają instytucjom oraz organizacjom skupienie się na realizacji zadań merytorycznych, • komercjalizacja kultury i wypieranie treści ambitnych przez rozrywkowe, • brak wzrostu wynagrodzeń kadr kultury, • brak szans rozwoju małych (gminnych) instytucji kultury, • niewystarczająca baza lokalowa instytucji kultury — uniemożliwiająca rozwój, • brak systematycznych badań nad kulturą, umożliwiających refleksję i wdrażanie nowych rozwiązań.
---	--

• tworzenie polityk kulturalnych w oparciu o wiedzę i w sposób partycypacyjny, • rozwój turystyki kulturowej.	

Źródło: Opracowanie własne, m.in. na podstawie: Białous M., Kiszkiel Ł., Skowrońska M., „Diagnoza kultury w województwie podlaskim”.

Poniżej przywołane zostaną najważniejsze refleksje, spostrzeżenia oraz rekomendacje badaczy dotyczące zagadnień pozostających w obszarze zainteresowań i kompetencjach samorządu wojewódzkiego:

1. *Województwo podlaskie, podobnie jak pozostałe województwa Polski wschodniej, charakteryzuje się niskimi nakładami na kulturę w budżetach gmin. Stosunkowo wysoki jest natomiast udział wydatków na kulturę w budżecie regionalnym, co wzmacnia pozycję samorządu wojewódzkiego jako (współ)twórcy regionalnych polityk kulturalnych. Badani z poszczególnych podregionów województwa zwracają uwagę na niesprawiedliwą, ich zdaniem, dystrybucję środków finansowych, co skutkuje m.in. ograniczonym poczuciem więzi z regionem czy większym nastawieniem na rywalizację zamiast współpracy w ramach regionu (przede wszystkim na linii Białystok — pozostałe miejscowości).*

2. *Stosunkowo niskie nakłady na kulturę na poziomie lokalnym, przy przeciętnej siatce infrastruktury kultury, mogą przyczyniać się do obniżania jakości oferty kulturalnej w przyszłości. Badani zwracają również uwagę na konieczność silniejszej współpracy i wspierania lokalnych instytucji kultury przez instytucje regionalne.*

3. *Istnieją wyraźne dysproporcje w dostępie do infrastruktury kultury w województwie podlaskim. Największy niedostatek infrastruktury instytucjonalnej daje się zauważyć w południowej części województwa, a w przypadku niektórych typów instytucji również w podregionach łomżyńskim i suwalskim. Mieszkańcy południowej części województwa najsłabiej oceniają ofertę kulturalną i odczuwają największe braki z nią związane.*

4. *Spółeczności oddalone od najważniejszych ośrodków miejskich charakteryzują duże dysproporcje wskaźników kulturalnych. Ponadto wskaźniki*

dotyczące różnych sektorów wykazują pewną zbieżność — najczęściej obszary najmniej aktywne instytucjonalnie wypadają stosunkowo słabo również w odniesieniu do działalności organizacji pozarządowych oraz prywatnych firm działających w sferze kultury. Wskazuje to na konieczność działań na rzecz bardziej zrównoważonego rozwoju kultury w regionie.

5. Wskaźniki kultury pokazują, że relatywnie lepsza sytuacja jest w tych częściach województwa, (1) w których znajdują się silne instytucje kultury, (2) które są zamieszkiwane przez mniejszości i/lub (3) które są atrakcyjne turystycznie. Turystyka kulturowa jest raczej szansą rozwoju mniejszych ośrodków w regionie, aniżeli samego Białegostoku (wyjątki mogą stanowić duże wydarzenia kulturalne o skali krajowej lub międzynarodowej i uznanej renomie).

6. Układy dwóch lub kilku ośrodków, które pozostają we względnej bliskości geograficznej i tworzą swoją ofertę kulturalną, spoglądając na siebie nawzajem, może zdynamizować życie kulturalne. Można przypuszczać, że tego rodzaju koordynacja działań na poziomie subregionalnym (np. Hajnówka-Bielsk Podlaski, Augustów-Suwałki, Łomża-Zambrów, Łomża-Kolno) może okazać się owocna dla rozwoju oferty kulturalnej. Ścisła współpraca pomiędzy podmiotami (zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym) oznaczałaby efektywniejszą alokację środków i wzbogacanie oferty kulturalnej.

7. Według badanych oferta kulturalna w ich najbliższych okolicach w największym stopniu kierowana jest do seniorów, dzieci oraz rodziców z dziećmi. Wydaje się, że dużym problemem jest przygotowywanie odpowiedniej oferty dla młodzieży (również wypracowanie modeli komunikacji pomiędzy organizatorami wydarzeń a tą grupą odbiorców) i dorosłych. Ten problem jest szczególnie widoczny w mniejszych ośrodkach regionu. W przypadku oferty dla seniorów należy natomiast zwrócić uwagę na tendencję do ich gettoizacji w polach kultury (wydarzenia organizowane przez seniorów dla seniorów) i zauważyć potrzebę działań na rzecz integracji międzypokoleniowej.

8. Przedstawiciele regionalnych instytucji kultury zaznaczali potrzebę spotkań podmiotów (współ)tworzących kulturę w regionie. Zaznaczano, że chodziłoby tu o spotkania: (1) na rozmaitych szczeblach — od gminnego po wojewódzki, także w grupach „mieszanych”, międzysektorowych; (2) w rozmaitych formach — od forum

organizatorów, przez warsztaty, do pracy w małych grupach roboczych; (3) w różnej skali — od konferencji i paneli dyskusyjnych odbywanych w szerszym gronie do kameralnych spotkań). Podkreślano potrzebę faktycznego dyskutowania ważnych dla instytucji kwestii i wspólnego wypracowywania rozwiązań czy sposobów na pokonanie trudności — zwiększania podmiotowości instytucji i działań partycypacyjnych.

9. Ważnym wyzwaniem stojącym przed sektorem kultury w województwie podlaskim jest kwestia edukacji kulturalnej. Dobrze prowadzone programy edukacji kulturalnej pozwalają na rozwój publiczności, zwiększają dynamikę pola kultury, pozwalają na organizację trudniejszych, bardziej ambitnych wydarzeń kulturalnych. Działania takie wymagają jednak stworzenia odpowiednich rozwiązań (programy strategiczne), diagnozowania i ewaluacji oraz długofalowego finansowania działań i współpracy międzysektorowej. Stąd też powinny być prowadzone i koordynowane na możliwie wysokim szczeblu.

10. Istnieje potrzeba prowadzenia badań diagnostycznych i ewaluacyjnych na wszystkich poziomach działań kulturalnych, które pozwoliłyby na lepszą segmentację uczestników kultury, zrozumienie ich potrzeb i dopasowanie do nich działań instytucjonalnych. Badania powinny być współtworzone przez lokalnych organizatorów i uczestników życia kulturalnego. Istnieje również potrzeba tworzenia strategii rozwoju kultury na różnych poziomach (regionalnym, lokalnym) w oparciu o wiedzę i w sposób możliwie najbardziej partycypacyjny, uwzględniający różne perspektywy i interesy grup mieszkańców.

Przywołane dane statystyczne oraz analizy płynące z diagnozy pozwalają wysnuć wniosek, że w ostatnich latach nastąpił ilościowy i jakościowy rozwój oferty kulturalnej w województwie podlaskim. W wielu częściach regionu jest ona zadowalająca, przyczynia się do rozwoju i umacniania lokalnych tożsamości. Wciąż jednak znajdują się także i miejsca, które można uznać za kulturalne pustynie, a tamtejsi mieszkańcy są pozbawieni możliwości uczestniczenia w kulturze. Istniejące dysproporcje w infrastrukturze, różnice w dostępie do dóbr kultury oraz zróżnicowana ocena oferty kulturalnej w różnych regionach województwa wymagają zniwelowania.

III Misja i wizja rozwoju kultury

Misja i wizja rozwoju kultury wynikają z przeprowadzonej w 2019 roku diagnozy, jednak są ściśle powiązane także z obowiązującą Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego. W 2030 roku Podlaskie ma być regionem przedsiębiorczym, partnerskim, perspektywicznym, a więc ambitnym. Za jedną z mocnych stron województwa zostało uznane bogate dziedzictwo kulturowe wynikające m.in. z wielonarodowego charakteru regionu.

„Ambitne Podlaskie” w wymiarze społecznym ma dążyć do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionów w Polsce i w Europie. Pozycja ta ma zostać zbudowana na bazie unikalnych walorów środowiska, bogatego dziedzictwa kulturowego i wysokiej jakości usług publicznych, a także wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców.

Jednym z zamierzeń celu operacyjnego 1.3 — „Lokalna przedsiębiorczość” jest wspieranie rozwoju turystyki w oparciu o m.in. dziedzictwo kulturowe i lokalne produkty turystyczne. Realizacja celu operacyjnego 2.2 — „Aktywni mieszkańcy” zakłada wzrost aktywności społecznej. Wsparciem zostaną objęte inicjatywy służące wzbogaceniu regionalnej oferty rozwoju kulturalnego. Cel operacyjny 2.3 — „Przestrzeń wysokiej jakości” zakłada, iż Podlaskie będzie regionem rozwijającym się w sposób zrównoważony — optymalnie wykorzystującym uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczno-kulturowe. Główne kierunki interwencji zakładają rozwój i modernizację infrastruktury kulturowej (zmiany ilościowe i jakościowe, w tym zapewniające dostępność osobom z niepełnosprawnościami) oraz ochronę zasobów kulturowych.

Cel operacyjny 3.2 dotyczy „Kapitału społecznego” mieszkańców województwa. Twórcy strategii zauważyli, że podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i umiejętności jej ciągłej, twórczej reinterpretacji. Integralnym elementem kapitału społecznego i jego specyfiką jest otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia. Województwo podlaskie będzie w tym celu wykorzystywać potencjał kulturowy regionu wynikający m.in. z jego wielonarodowego i wielokulturowego charakteru, w tym także potencjał instytucji kultury. Interwencją zaś powinny zostać objęte m.in. miasta średnie — tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz miasta mniejsze (z liczbą

ludności pomiędzy 15–20 tys.), które obok utraty funkcji przemysłowych czy turystycznych, utraciły także funkcje związane ze sferą kultury.

Także cel operacyjny 3.3 — „Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne” odnosi się do kultury regionu. Zakłada on tworzenie i rozwój ponadregionalnych produktów turystycznych, w tym takich, które oparte będą o powiązania historyczne i kulturowe.

Diagnoza stanu kultury w województwie podlaskim oraz przywołane powyżej założenia strategii „Ambitne Podlaskie” pozwalają uznać, że główną misją rozwoju kultury powinno być tworzenie warunków do jej równomiernego rozwoju we wszystkich częściach województwa podlaskiego i zapewnienie mieszkańcom równego dostępu do jej dóbr. Rozwój kultury winien następować z zachowaniem bogatej różnorodności i specyfiki poszczególnych regionów województwa.

Wizję rozwoju kultury do 2030 roku można zawrzeć w dwóch określeniach: zrównoważenie rozwinięta i różnorodna. W trakcie najbliższych lat kultura powinna mieć szansę równomiernego rozwoju. Konieczna będzie przy tym dbałość o zachowanie zróżnicowanej oferty, która stanowi prawdziwe i naturalne bogactwo naszego regionu. Aby w pełni wykorzystać potencjał tkwiący w kulturze niezbędne będzie wspieranie finansowe instytucji, organizacji pozarządowych, a także twórców indywidualnych, którzy tworzą pejzaż kulturowy naszego województwa. Dbałość o kulturę przyczyni się także do wzmocnienia tożsamości regionalnej mieszkańców oraz poczucia satysfakcji z faktu zamieszkiwania w Podlaskiem.

Województwo podlaskie — jako samorząd, który rokrocznie ujmuje w swoim budżecie jedne z największych środków na działalność kulturalną i ochronę zabytków — ma realne możliwości kształtowania polityki kulturalnej. Głównymi beneficjentami tych funduszy są jednak wojewódzkie instytucje kultury, a także organizacje pozarządowe i stypendyści otrzymujący wsparcie ze strony Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

Należy jednak pamiętać, że wydatki na kulturę w gminach województwa są na zróżnicowanym poziomie, a w przypadku niektórych gmin na bardzo niskim. Wciąż, nie we wszystkich miejscowościach funkcjonuje zadowalająca infrastruktura kultury i oferta artystyczna. Niestety nie wszyscy mieszkańcy mają równy dostęp do dóbr kultury. Niwelowanie tych różnic będzie największym wyzwaniem na najbliższe lata.

Władze województwa mają ograniczone możliwości wpływania na decyzje samorządów gminnych, możliwe jest jednak inicjowanie wspólnych działań i zachęcanie do większego wsparcia sfery kultury. Tylko nieliczne ośrodki posiadają swoje własne programy rozwoju kultury — jak na przykład stolica województwa — Białystok, warto zachęcać także innych włodarzy do planowego i długofalowego spojrzenia na rozwój kultury w danych miastach i gminach.

Realizacja programu będzie uzależniona od możliwości organizacyjnych, a także finansowych. W dobie trwającej pandemii może być to wyjątkowo utrudnione. Warto jednak wyznaczyć najważniejsze cele i starać się do nich dążyć, aby kultura województwa podlaskiego mogła dalej się rozwijać i osiągnąć w 2030 roku zamierzony rozkwit.

IV Cele strategiczne

Aby kultura w województwie podlaskim mogła rozwijać się w pożądanym kierunku, niezbędne jest wytyczenie celów strategicznych oraz ich konsekwentne realizowanie. Program zakłada ogólne zadania, przed jakimi powinien stanąć samorząd. Działania szczegółowe mogą wynikać z planów działalności poszczególnych instytucji, a także z treści dodatkowych programów, których opracowanie może okazać się niezbędne. Powodzenie wdrażania nowych działań i rozwiązań uzależnione jest jednak od wielu czynników, w tym wsparcia Sejmiku Województwa Podlaskiego w postaci m.in. odpowiedniego finansowania zadań z zakresu kultury. Z racji różnorodności oferty kulturalnej i poziomu jej dofinansowania w różnych miastach i gminach na terenie województwa, niezbędne może okazać się zachęcanie decydentów do tworzenia i wdrażania lokalnych strategii kultury.

Rozwój kultury w województwie podlaskim możliwy będzie dzięki zaplanowanym i systemowym działaniom. Konsekwentna realizacja celów strategicznych powinna zapewnić rozkwit oferty kulturalnej w regionie oraz przyczynić się do wzrostu jej znaczenia. Wyzwania, przed którymi stanie województwo podlaskie zostały nakreślone w oparciu o wyniki badania na temat stanu kultury.

1. Rozwój oferty kulturalnej województwa

Kluczowym zadaniem do realizacji przez najbliższe lata powinien być dalszy rozwój oferty kulturalnej województwa podlaskiego. Istotną kwestią będzie umożliwienie mieszkańcom jak najpełniejszego dostępu do lokalnej kultury. Ważnym elementem rozwoju winna być jego równomierność, zarówno terytorialna, jak i merytoryczna.

Z uwagi na kompetencje samorządu województwa rozwój oferty winien następować głównie w oparciu o aktywność wojewódzkich instytucji kultury. System wsparcia w kolejnych latach powinien jednak obejmować także organizacje pozarządowe oraz artystów indywidualnych. Rozwój kultury powinien następować we wszystkich jej dziedzinach. Opieką i troską powinny być objęte zarówno aktywności w obszarze m.in. muzealnictwa, czytelnictwa, teatru, muzyki, tańca, plastyki, fotografii, jak i rękodzielnictwa.

Rozwój będzie możliwy m.in. dzięki symbiozie i współpracy różnorodnych podmiotów kształtujących ofertę kulturalną województwa: instytucji, organizacji pozarządowych oraz twórców indywidualnych. Wspólna oferta oraz animowanie życia kulturalnego powinno dotyczyć szczególnie tych obszarów województwa, które można nazwać „białymi plamami” na mapie życia kulturalnego regionu.

Cele szczegółowe:

1. Systematyczne zwiększanie wydatków na cele związane z kulturą i rozwojem oferty kulturalnej w regionie.
2. Równomierna dystrybucja środków do poszczególnych podregionów województwa.
3. Tworzenie strategii rozwoju poszczególnych instytucji kultury.
4. Wspieranie wojewódzkich samorządowych instytucji kultury w jakościowym rozwoju oferty kulturalnej.
5. Wspieranie organizacji pozarządowych w realizacji działań kulturalnych.
6. Wspieranie rozwoju muzealnictwa i ochrony dziedzictwa narodowego.
7. Inicjowanie działań upowszechniających czytelnictwo.
8. Wspieranie lokalnych środowisk twórczych.
9. Wspieranie amatorskiego ruchu artystycznego w regionie.

10. Niwelowanie dysproporcji w dostępie do oferty kulturalnej mieszkańców z różnych części województwa.
11. Inicjowanie działań instytucji, organizacji pozarządowych oraz twórców na rzecz rozwoju oferty kulturalnej w południowej części województwa podlaskiego
12. Tworzenie warunków do zachowania odrębności kulturowej przez mniejszości narodowe i etniczne zamieszkujące województwo.

2. Edukacja kulturalna

Jednym z najważniejszych zadań będzie kształtowanie kompetencji kulturowych młodych mieszkańców województwa podlaskiego. W tym celu niezbędne jest stworzenie programu edukacji kulturalnej. Bez długofalowej strategii w tym obszarze trudne będzie wychowywanie przyszłych odbiorców i uczestników wydarzeń, ale także inicjatorów, twórców i animatorów. Aktywność organizacji pozarządowych oraz instytucji kultury w tej sferze wymaga szczególnej troski i wsparcia.

Powodzenie działań wspierających edukację kulturalną uzależnione jest od stworzenia programów jej rozwoju, z zapewnieniem długofalowego finansowania działań, a także od współpracy między różnymi sektorami. Powodzenie realizacji tego celu uzależnione jest od powierzenia pracy nad nim operatorowi, który będzie pełnił rolę opiekuna działań edukacyjnych obejmujących swoim zasięgiem całe województwo podlaskie.

Cele szczegółowe:

1. Stworzenie i wdrożenie programu edukacji kulturalnej, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki województwa podlaskiego.
2. Wspieranie inicjatyw mających na celu tworzenie programów regionalnej edukacji kulturalnej.
3. Wspieranie kształcenia i doksztalcenia kadr w zakresie edukacji kulturalnej.
4. Tworzenie warunków do realizacji projektów z dziedziny edukacji kulturalnej.
5. Wspieranie inicjatyw służących dialogowi międzykulturowemu.
6. Wspieranie działań służących wzajemnemu poznaniu i zrozumieniu historii, tradycji i obyczajów narodów i grup etnicznych zamieszkujących województwo podlaskie.

7. Wspieranie aktywności wojewódzkich instytucji kultury w zakresie działań edukacyjnych.
8. Wspieranie aktywności organizacji pozarządowych w zakresie działalności edukacyjnej z obszaru kultury.
9. Pełnienie mecenatu nad uczniami uzdolnionymi artystycznie, szczególnie z terenów niedoinwestowanych ekonomicznie i o utrudnionym dostępie do kultury.
10. Tworzenie programów wsparcia dla animatorów kultury i nauczycieli w zakresie metod edukacji kulturowej (warsztatów, sympozjów, szkoleń) przez operatora programu edukacyjnego.

3. Rozwój widowni

Rozwój widowni, czyli audience development, to długofalowy proces kształtowania uczestników życia kulturalnego. Aktywność ta nie jest jednorazowym działaniem nastawionym na szybki efekt, ale rozłożonym w czasie programem służącym konsekwentnemu angażowaniu społeczności lokalnej. Rozwój widowni to nowy sposób myślenia o publiczności, obejmujący wiedzę i działania z zakresu psychologii, sprzedaży i obsługi klienta, socjologii, edukacji, statystyki i Public Relations.

Rozwój widowni wymaga tworzenia i wdrażania działań oraz projektów, których rezultaty będą mierzone nie liczbą uczestników, ale jakością ich wrażeń i refleksji. Wymiernym efektem tego typu aktywności powinien być ich pozytywny i trwały wpływ na społeczność lokalną. Największym zagrożeniem zaś jest ukierunkowanie oferty kulturalnej w stronę festynowości, rozrywki oraz komercjalizacja.

Zadania służące rozwojowi widowni mają budować i uświadamiać potrzeby uczestników życia kulturalnego. Związane są także z koniecznością prowadzenia badań diagnostycznych i ewaluacyjnych, które pozwalają na bieżące monitorowanie sytuacji w obszarze kultury i nakreślenie ewentualnych kierunków interwencji w tej sferze.

Jednym z głównych zadań służących rozwojowi kultury w województwie podlaskim będzie badanie oczekiwań i projektowanie odpowiedzi na zapotrzebowanie publiczności. Dzięki odpowiedniemu projektowaniu oferty możliwe będzie zwiększanie liczby odbiorców działań kulturalnych. Jednocześnie, działania z obszaru audience development poparte mocnym

programem edukacyjnym pozwolą na rozwój świadomej publiczności, zdolnej do odbioru także trudnych i ambitnych wydarzeń artystycznych.

Cele szczegółowe:

1. Inicjowanie badań diagnostycznych i ewaluacyjnych służących lepszemu projektowaniu oferty kulturalnej poszczególnych instytucji kultury.
2. Badanie potrzeb odbiorców z uwzględnieniem zróżnicowania regionalnego.
3. Uwzględnienie w ofercie kulturalnej potrzeb i oczekiwań odbiorców.
4. Projektowanie oferty kulturalnej z uwzględnieniem różnorodności społecznej i terytorialnej.
5. Wspieranie instytucji oraz organizacji w realizacji projektów niekomercyjnych, służących rozwojowi potrzeb kulturalnych mieszkańców.

4. Rozwój infrastruktury kultury

Zbyt słabo rozwinięta infrastruktura kultury stanowi jedną z największych barier rozwojowych tej sfery funkcjonowania województwa. Przedstawiciele wojewódzkich instytucji podkreślają konieczność modernizacji oraz rozbudowy obiektów, w których na co dzień prowadzą działalność. Postępujący rozwój nowych technologii wymusza na osobach zarządzających konieczność dysponowania coraz to nowszym sprzętem. Stan pandemii ukazał konieczność zmierzenia się z nowym wyzwaniem, jakim jest konieczność obiegu kultury w środowisku cyfrowym.

Jednocześnie są miejsca na terenie województwa podlaskiego, gdzie wciąż jest niewystarczająca liczba instytucji, a dojazd do tych zlokalizowanych np. w stolicy województwa — Białymstoku zajmuje zbyt dużo czasu. Rozkwit kultury uzależniony jest więc także od możliwości rozwoju infrastrukturalnego instytucji wojewódzkich, jak i wzrostu liczby obiektów kulturalnych w subregionach.

Cele szczegółowe:

1. Zwiększenie wydatków na rozwój infrastruktury instytucji kultury.
2. Zwiększenie wydatków na zakup sprzętu niezbędnego do przygotowywania oferty kulturalnej.

3. Uwzględnienie w planach rozwojowych instytucji modernizacji lub (w miarę możliwości) rozbudowy budynków.
4. Umożliwienie wydatkowania środków na przygotowanie dokumentacji projektowych niezbędnych do modernizacji budynków.
5. Uwzględnienie w planach rozwojowych instytucji budowy nowych obiektów lub przeznaczenia na cele kulturalne obiektów znajdujących się w zasobach samorządu województwa.
6. Wspieranie instytucji w staraniach o pozyskanie środków ze źródeł zewnętrznych na rozwój infrastruktury (zarówno na szczeblu krajowym, jaki europejskim).
7. Poprawa stanu przechowywania zbiorów muzealnych.
8. Inicjowanie działań na rzecz rozwoju infrastruktury kultury w południowej części województwa podlaskiego.

5. Profesjonalizacja kadr kultury

Wśród słabych stron i zagrożeń rozwoju kultury badani wskazywali sytuację pracowników tego sektora. Obok niewystarczających wynagrodzeń, które nie działają mobilizująco i nie zachęcają do większej aktywności, niezwykle często wspomniano także o wypaleniu zawodowym. Ponieważ rozwój kultury województwa w dużej mierze będzie oparty o kadry wojewódzkich instytucji kultury, konieczne jest zadbanie o ich rozwój.

W tym celu warto stworzyć systemowe rozwiązania, które pozwolą pracownikom rozwijać ich umiejętności i kompetencje. Niezwykle ważna jest także wymiana doświadczeń i wiedzy, dzięki której możliwe jest lepsze zarządzanie własnym czasem pracy i obowiązkami wynikającymi z zajmowanego stanowiska. Możliwość dialogu i współpracy między pracownikami sektora kultury może stać się okazją do wypracowywania wspólnych rozwiązań, czy też pomysłów dotyczących bieżącego stanu kultury w województwie.

Cele szczegółowe:

1. Wspieranie szans rozwojowych pracowników sektora kultury.
2. Wspieranie inicjatyw służących podnoszeniu kompetencji kadr kultury (seminariów, warsztatów).
3. Dbanie o odpowiednie wynagradzanie pracowników sektora kultury.

4. Wspieranie systemowych programów szkoleniowych pracowników instytucji kultury.
5. Dbanie o przejrzysty system nagród i awansów.
6. Wykształcenie kadr menadżerskich w sferze kultury.
7. Inicjowanie spotkań podmiotów tworzących kulturę w regionie w formie konferencji czy paneli dyskusyjnych.
8. Wspieranie inicjatyw służących wymianie doświadczeń w zakresie zarządzania kulturą.

6. Wspieranie lokalnej specyfiki naszego regionu

Jednym z największych wyzwań, przed jakimi staną władze województwa będzie odpowiednie stymulowanie rozwoju kultury, tak aby zapewnić jej równomierny rozwój we wszystkich częściach regionu. Dziś, w związku z niedoinwestowaniem kultury na pewnych obszarach, konieczne wydaje się skupienie uwagi na pobudzeniu aktywności lokalnych instytucji, twórców i organizacji do zintensyfikowania działań w ich „małych ojczyznach”.

Ważnym aspektem jest także poszanowanie i umożliwianie pielęgnowania lokalnej specyfiki w obszarze kultury. Województwo podlaskie jest niezwykle zróżnicowane pod względem kulturowym. Przyszły rozwój kultury winien uwzględniać wyjątkowość i bogactwo poszczególnych obszarów geograficznych oraz ich doświadczenia historyczne. Kultura województwa podlaskiego to zarówno kultura Suwalszczyzny, Sejneńszczyzny, Ziemi Łomżyńskiej, Kurpiowszczyzny, jak i północnego Podlasia. Zapewnienie szans zrównoważonego rozwoju kultury w poszczególnych subregionach jest więc niezwykle istotnym i jednym z kluczowych wyzwań.

Cele szczegółowe:

1. Wspieranie różnorodności regionalnej oraz lokalnych tradycji i specyfik w obszarze kultury.
2. Wspieranie organizacji wydarzeń kulturalnych popularyzujących specyfikę danego regionu, w tym grup i zespołów ludowych (także amatorskiego ruchu artystycznego).

3. Inicjowanie współpracy w zakresie wspólnej oferty kulturalnej ośrodków zlokalizowanych blisko siebie, która przyczyni się do zdynamizowania życia kulturalnego na tym obszarze.
4. Organizacja otwartych konkursów ofert z podziałem na subregiony — umożliwienie równomiernej alokacji środków.
5. Wspieranie projektów kulturalnych popularyzujących specyfikę poszczególnych regionów.
6. Inicjowanie współpracy wojewódzkich instytucji kultury z ośrodkami zlokalizowanymi w mniejszych gminach.
7. Zachęcanie wojewódzkich instytucji kultury do projektowania w ramach działalności statutowej oferty skierowanej do mieszkańców z terenów o utrudnionym dostępie do dóbr kultury.
8. Opracowanie i realizowanie programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej.
9. Zachęcanie do tworzenia — we współpracy z lokalnymi twórcami i animatorami — programów z zakresu edukacji regionalnej.

7. Stwarzanie warunków do dialogu międzypokoleniowego

Procesy demograficzne zachodzące w społeczeństwie, warunkują konieczność dostosowywania oferty kulturalnej do potrzeb lokalnej społeczności i jej specyfiki. Województwo podlaskie, podobnie jak inne regiony, staje i będzie stawało przed wyzwaniami związanymi z procesem starzenia się społeczeństwa. Wyniki badań pokazują, że w regionie istnieje atrakcyjna oferta skierowana do seniorów, a grupa ta jest coraz bardziej aktywna i korzysta z przygotowywanych dla niej propozycji.

W trakcie warsztatów badawczych przeprowadzonych w ramach diagnozy stanu kultury wielokrotnie podkreślano jednak konieczność tworzenia oferty, która nie będzie zamknięta wyłącznie na jeden krąg odbiorców, ale będzie stanowiła punkt wyjścia do międzypokoleniowych spotkań i debat, a więc wspólnego uczestnictwa w kulturze mieszkańców województwa podlaskiego niezależnie od wieku.

Cele szczegółowe:

1. Wspieranie powstania i rozwoju wydarzeń służących integracji międzypokoleniowej.
2. Wypracowanie modelu komunikacji między różnymi grupami odbiorców.
3. Tworzenie warunków do rozwoju oferty skierowanej do seniorów.
4. Tworzenie warunków do rozwoju oferty skierowanej do młodzieży.
5. Wypracowanie modeli komunikacji pomiędzy organizatorami wydarzeń a odbiorcami tj. młodzieżą i seniorami.
6. Inicjowanie i wspieranie projektów kulturalnych tworzonych przez seniorów i młodzież.
7. Upowszechnianie informacji o efektach działań międzypokoleniowych.

8. Wspieranie artystów poprzez rozwój programu stypendiów i nagród

Do głównych zadań samorządu w najbliższych latach będzie należało dalsze prowadzenie i wspieranie rozwoju instytucji kultury. Jednak równie ważnym aspektem działalności władz województwa winno stać się rozwijanie systemu stypendiów i nagród dla twórców indywidualnych. Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego raz w roku prowadzi nabór wniosków dla osób chcących ubiegać się o stypendia Marszałka Województwa Podlaskiego w dziedzinie kultury. Także co roku przyjmowane są zgłoszenia, które mają wyłonić laureatów Nagrody Marszałka Województwa Podlaskiego. Przyznawane są one w uznaniu całokształtu działalności lub za osiągnięcia o istotnym znaczeniu w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury. Rozwój kultury podlaskiej nie będzie możliwy bez dalszego, systematycznego wspierania wszelkich działań oddolnych, a więc inicjatyw niezależnych artystów i twórców.

Cele szczegółowe:

1. Rozwijanie programu stypendialnego dla artystów profesjonalnych.
2. Rozwijanie systemu stypendialnego dedykowanego uzdolnionym artystycznie uczniom i młodzieży.
3. Rozwijanie systemu nagród dla artystów z województwa podlaskiego.
4. Wspieranie rozwoju szkolnictwa artystycznego.
5. Inicjowanie współpracy młodych twórców z instytucjami kultury z obszaru województwa w celu realizacji wspólnych projektów artystycznych.

6. Angażowanie stypendystów oraz laureatów Nagrody Marszałka Województwa Podlaskiego do promocji kultury.
7. Współpraca z mediami w zakresie upowszechniania dokonań artystycznych podlaskich twórców.

9. Wyrównywanie szans w dostępie do kultury

Adresatami oferty kulturalnej powinny stać się osoby często wykluczane z dostępu do dóbr kultury. Oprócz osób z niepełnosprawnościami, wykluczenie dotyka także osoby gorzej sytuowane. Zadaniem samorządu jest niwelowanie nie tylko różnic terytorialnych w dostępie do kultury, ale również i tych wynikających z aspektów zdrowotnych czy społecznych.

Przyszły rozwój kultury będzie tym pełniejszy, im większe grono mieszkańców województwa stanie się realnymi uczestnikami życia kulturalnego. Rozkwit podlaskiej publiczności nie powinien opierać się wyłącznie o osoby zainteresowane kulturą. Oferta w kolejnych latach powinna być tworzona i dostosowywana także do potrzeb osób wykluczonych z tej sfery życia społecznego.

Cele szczegółowe:

1. Systematyczne wprowadzanie w instytucjach kultury udogodnień umożliwiających sprawną obsługę osób z niepełnosprawnościami.
2. Likwidacja barier architektonicznych uniemożliwiających dostęp do oferty kulturalnej osobom z niepełnosprawnościami.
3. Digitalizacja dzieł kultury oraz ich upowszechnianie w wersji cyfrowej.
4. Tworzenie oferty dla osób biednych i wykluczonych.
5. Docieranie przez instytucje oraz organizacje z ofertą kulturalną do miejscowości z ograniczoną infrastrukturą kultury.
6. Wdrażanie udogodnień dla osób niedowidzących i niedosłyszących.
7. Audiodeskrypcja dzieł sztuki i wydarzeń kulturalnych.
8. Dostosowanie witryn internetowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

10. Współpraca zagraniczna w dziedzinie kultury

Położenie geograficzne predestynuje województwo podlaskie do realizacji projektów artystycznych we współpracy z partnerami zza granicy. Wspólne przedsięwzięcia znacząco

wzbogacają ofertę kulturalną regionu. Przede wszystkim są okazją do spotkań i wymiany doświadczeń. Wspieranie współpracy zagranicznej będzie odnosiło się zarówno do instytucji, organizacji pozarządowych, jak i twórców indywidualnych.

Województwo podlaskie jest miejscem przenikania się kultur, narodów i religii. To wyjątkowe pogranicze ma szansę stać się przestrzenią łączącą Zachód ze Wschodem. Dzięki realizacji międzynarodowych projektów ze sfery kultury województwo podlaskie może stać się rzeczywistym miejscem dialogu, integracji i wymiany międzykulturowej — tak istotnych z perspektywy wyzwań współczesnego świata.

Cele szczegółowe:

1. Inicjowanie współpracy zagranicznej w obszarze kultury.
2. Rozwijanie współpracy kulturalnej i realizacja wspólnych projektów z partnerami instytucjonalnymi z krajów przygranicznych — z Litwy i Białorusi.
3. Wspieranie międzynarodowej współpracy partnerskiej twórców indywidualnych
4. Wspieranie prezentacji kultury polskiej i polskich artystów poza granicami kraju.
5. Wspieranie projektów międzynarodowych realizowanych przez wojewódzkie instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe.
6. Organizacja międzynarodowych wydarzeń artystycznych.
7. Organizacja międzynarodowych warsztatów, seminariów oraz szkoleń służących wymianie doświadczeń.
8. Tworzenie możliwości do promocji i upowszechniania twórczości wybitnych artystów z regionu na arenie międzynarodowej.

11. Wzrost znaczenia kultury w obszarze turystyki województwa

Wprowadzony w marcu 2020 roku stan epidemii, bardziej niż kiedykolwiek ukazał, jak wielką siłą województwa podlaskiego jest jego bogactwo naturalne. 1/3 powierzchni Podlaskiego pokrywają puszcze. To właśnie tu znajdują się aż cztery parki narodowe: Biebrzański, Białowiecki, Wigierski i Narwiański. Razem stanowią największą powierzchnię terenów chronionych spośród wszystkich województw. Na północnych krańcach regionu leży Suwalski Park Krajobrazowy, pierwszy park krajobrazowy utworzony na terenie Polski.

Podlaskie to także województwo najbardziej zróżnicowane pod względem etnicznym i kulturowym. Obok katolików, żyje tu najliczniejsza w Polsce społeczność prawosławna. Jest tu

najstarszy meczet w Polsce: we wsi Kruszyniany, zamieszkałej przez polskich Tatarów. W obyczajach, sztuce, architekturze i kuchni regionu żywe są ślady wielokulturowej historii. Żyjąca tu niegdyś społeczność żydowska, mniejszości litewskie i białoruskie, tworzą niespotykane kulturowe bogactwo pogranicza.

Działania w obszarze turystyki powinny więc uwzględniać bogatą ofertę kulturalną naszego regionu. Może być ona atrakcyjna zarówno dla mieszkańców, jak i osób przyjeżdżających tu z innych rejonów Polski czy świata. Konsekwentne i przemyślane uwzględnianie kultury jako jednej z mocnych stron oferty turystycznej regionu może przyczynić się do zwiększenia zainteresowania ofertą lokalnych organizatorów, zwiększeniem frekwencji oraz jej rozkwitem.

Cele szczegółowe:

1. Uwzględnienie kultury (festiwali muzycznych, filmowych itp.) jako ważnego filaru regionalnej turystyki.
2. Stworzenie materiałów skierowanych do turystów promujących kulturę województwa.
3. Stworzenie produktów turystycznych w oparciu o ofertę kulturalną.
4. Tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych w oparciu o najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe.
5. Tworzenie oferty turystycznej w oparciu o sztukę regionalną i środowisko naturalne.
6. Wspieranie oddolnie wytworzonych wyróżników, kulturalnych „wizytówek” — niezbędnych do rozwoju turystyki kulturowej.
7. Uwzględnianie oferty wojewódzkich instytucji kultury oraz podmiotów działających w regionie w propozycjach targowych województwa oraz innych działaniach upowszechniających ofertę turystyczną Podlaskiego.
8. Wspieranie rozwoju turystyki kulturowej w mniejszych ośrodkach regionów.
9. Podtrzymywanie dziedzictwa kulturowego w społecznościach lokalnych jako potencjału turystyki kulturowej.

12. Promocja kultury województwa

„Podlaskie. Zasilane Naturą” — hasło promocyjne województwa odnosi się zarówno do walorów przyrodniczych, jak i bogatej, różnorodnej kultury województwa. Działania

reklamowe koordynowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego winny uwzględniać najważniejsze wydarzenia artystyczne organizowane w regionie. Dzięki wsparciu promocyjnemu zyskają one rangę i znaczenie oraz będą mogły stanowić kluczowe marki wpływające pozytywnie na wizerunek województwa podlaskie.

Wybór kluczowych projektów, które mogłyby się stać kulturalnymi wizytówkami wymaga opracowania oddzielnych procedur. Pomogą one wyłonić inicjatywy czy wydarzenia najsilniej kojarzone z marką „Podlaskie”. Należy przy tym stworzyć organizacjom oraz instytucjom takie warunki, które umożliwią wszystkim zainteresowanym podmiotom równe szanse rywalizacji o skorzystanie ze środków przeznaczonych na promocję i które nie wykluczą żadnego z organizatorów z możliwości ubiegania się o tak zaszczytny tytuł.

Cele szczegółowe:

1. Wybór kluczowych wydarzeń kulturalnych, które mają szansę stać się wizytówkami promocyjnymi regionu.
2. Uwzględnienie kultury i oferty kulturalnej regionu w przyszłej strategii promocji województwa.
3. Przeznaczanie środków w budżecie województwa na promocję wydarzeń kulturalnych.
4. Sukcesywne zwiększanie środków na budżety promocyjne wojewódzkich instytucji kultury.
5. Uwzględnianie atrakcyjnych propozycji wojewódzkich instytucji kultury w działaniach reklamowych województwa.
6. Angażowanie twórców i artystów regionu do działań promujących województwo podlaskie w kraju i za granicą.
7. Kontynuacja promocji zwycięzcy Podlaskiej Marki Roku w kategorii „Kultura”.
8. Upowszechnianie informacji o ofercie kulturalnej województwa w mediach (w tym w mediach cyfrowych).
9. Wspieranie udziału lokalnych instytucji kultury, zespołów artystycznych i twórców w najważniejszych przeglądach i festiwalach krajowych oraz zagranicznych.
10. Wykorzystywanie walorów kulturowych poszczególnych miejscowości i regionów do promocji województwa oraz budowania więzi i tożsamości mieszkańców.

Podsumowanie

Przedstawione w niniejszym dokumencie założenia stanowią jedynie punkt wyjścia do dalszych debat i rozważań na temat kierunków kształtowania kultury województwa podlaskiego w kolejnych latach. Kreśląc rolę Samorządu Województwa w inicjowaniu i stymulowaniu aktywności mieszkańców, należy pamiętać, że jest ona ograniczona do zadań leżących w gestii organów tego szczebla. Głównymi decydentami mającymi wpływ na rozkwit i ożywienie życia kulturalnego są prezydenci, burmistrzowie i wójtowie poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, zlokalizowanych na terenie województwa. Przede wszystkim zaś o sile i mocy kultury decydują lokalni animatorzy, którzy każdego dnia aktywnie działają na rzecz wzbogacenia oferty swoich małych ojczyzn i starają się docierać do coraz to nowych odbiorców. To tym pracownikom oraz ich przełożonym należy się szczególny ukłon i wsparcie. Bez ich zaangażowania oraz codziennej, żmudnej pracy trudno byłoby dziś mówić o rozwoju kultury w naszym regionie.

Monitorowanie

Monitoring celów strategicznych i szczegółowych powinien opierać się głównie o sprawozdawczość poszczególnych jednostek kultury oraz na analizie wskaźników kontekstowych: „materialnych” (dane dotyczące kwestii finansowych, liczba uczestników kultury, liczba przedsięwzięć itp.), jak i „niematerialnych” (dane pochodzące z badań społecznych, wyniki plebiscytów, analiza opracowań itp.)

Finansowanie

Niniejszy Program zakłada utrzymanie co najmniej obecnego poziomu wydatków na kulturę w budżecie województwa podlaskiego. Środki na realizację zadań w ramach Programu Rozwoju Kultury będą corocznie zabezpieczane w budżecie.

Część zadań będzie finansowana w ramach środków zewnętrznych, pozyskiwanych przez województwo podlaskie oraz podmioty działające w sferze kultury (w tym głównie instytucje kultury i organizacje pozarządowe) lub wspierana przez podmioty prywatne, w tym mecenasów kultury.

Wieloletnie finansowanie założeń zawartych w Programie Rozwoju Kultury, w oparciu o środki pochodzące z budżetu państwa lub ze źródeł zewnętrznych, określają przepisy o

finansach publicznych. Jeżeli źródłem finansowania są środki z funduszy celowych, dofinansowanie w tym zakresie odbywa się na podstawie przepisów dotyczących tych funduszy.

Przyszłość kultury w województwie podlaskim uzależniona jest od systemowego i konsekwentnego wsparcia. Inwestowanie w kulturę nie jest działaniem, które przyniesie efekty w krótkim czasie. Inwestycja w kulturę jest procesem długoterminowym, działaniem ukierunkowanym na przyszłość. Dzięki uporządkowanemu stymulowaniu działań kulturalnych, uwzględniającemu lokalne specyfiki i potrzeby mieszkańców, uda się pokierować rozwojem w taki sposób, abyśmy w 2030 roku mogli powiedzieć, że kultura województwa podlaskiego jest wciąż niezwykle różnorodna, a przy tym rozwinęła się w sposób zrównoważony — na różnych obszarach i w różnych zakresach. By to osiągnąć niezbędna jest konsekwencja, a przy tym zrozumienie osób odpowiedzialnych za kształt budżetu województwa w kolejnych latach. Badania jednoznacznie potwierdzają, że inwestycja w kulturę może przynosić wymierne korzyści ekonomiczne.

Myśląc o rozwoju kultury w województwie, warto z szacunkiem patrzeć w przeszłość i czerpać z bogatych tradycji, historii i naturalnego bogactwa Podlaskiego. Jednocześnie zaś należy odważnie patrzeć w przyszłość i stwarzać warunki do jeszcze lepszego rozwoju tej sfery życia społecznego. Zrównoważenie rozwinęta i różnorodna — taka powinna być kultura województwa podlaskiego w 2030 roku.

Bibliografia

- *Ambitne Podlaskie — Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030*, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok 2020.
- Bachórz Agata, Obracht-Prondzyński Cezary, Stachura Krzysztof, Zbieranek Piotr, *Gra w kulturę: przemiany pola kultury w erze poszerzenia*, Instytut Kultury Miejskiej, Gdańsk 2019.
- Baran Jan, Lewandowski Piotr, *Znaczenie gospodarcze sektora kultury w Polsce w latach 2008–2015*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2017.
- Białous Maciej, Kiszkiel Łukasz, Skowrońska Małgorzata, *Diagnoza kultury w województwie podlaskim*, Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab”, Białystok 2019.
- Białous Maciej, Kiszkiel Łukasz, Skowrońska Małgorzata, Sztop-Rutkowska Katarzyna, *Edukacja Kulturowa w województwie podlaskim*, Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury w Białymstoku, Białystok 2016.
- Czarnecki Sławomir, *Nowa widownia. O promocji w kulturze*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2015.
- Gajc Agnieszka, *Audience Development - koncepcja rozwoju widowni*, <https://nck.pl/badania/aktualnosci/audience-development-koncepcja-rozwoju-widowni>
- *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury 2004–2020 — uzupełnienie (2005)*, Ministerstwo Kultury, Warszawa 2005.
- *Program rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020*, Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Białystok 2008.
- *Rocznik Kultury Polskiej 2019*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2019.
- *Województwo Podlaskie. Podregiony, Powiaty, Gminy*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2019.

Spis wykresów

Wykres 1: Ludność w województwie podlaskim.....	5
Wykres 2: Wydatki województwa podlaskiego w Dziale 921 — Kultura	7
Wykres 3: Biblioteki i filie biblioteczne w województwie podlaskim.....	7
Wykres 4: Czytelnicy bibliotek publicznych w województwie podlaskim na 1000 ludności.....	8
Wykres 5: Wypożyczenia księgozbioru z bibliotek publicznych w województwie podlaskim na 1000 ludności	8
Wykres 6: Księgozbiór bibliotek publicznych w województwie podlaskim w woluminach na 1000 ludności	9
Wykres 7: Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice w województwie podlaskim	9
Wykres 8: Imprezy w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w województwie podlaskim	10
Wykres 9: Uczestnicy imprez w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w województwie podlaskim	10
Wykres 10: Muzea i oddziały muzealne w województwie podlaskim	11
Wykres 11: Zwiedzający muzea i wystawy w województwie podlaskim na 1000 ludności	11
Wykres 12: Galerie i salony sztuki w województwie podlaskim	12
Wykres 13: Zwiedzający wystawy w obiektach działalności wystawienniczej w województwie podlaskim.....	12
Wykres 14: Teatry i instytucje muzyczne w województwie podlaskim	13
Wykres 15: Teatry i instytucje muzyczne w województwie podlaskim widzowie/słuchacze wg miejsca prezentacji	13

Wykres 16: Miejsca w teatrach i instytucjach muzycznych w województwie podlaskim na 1000 ludności.....	14
Wykres 17: Kina stałe w województwie podlaskim	14
Wykres 18: Widzowie w kinach stałych w województwie podlaskim na 1000 ludności.....	15
Wykres 19: Imprezy artystyczno-rozrywkowe w województwie podlaskim.....	15
Wykres 20: Liczba uczestników imprez artystyczno-rozrywkowych w województwie podlaskim	16

Spis tabel

Tabela 1: Wnioski ogólne z warsztatów badawczych	19
Tabela 2: Rozkład grup uwzględnianych i nieuwzględnianych w ofercie kulturalnej	22
Tabela 3: Analiza SWOT kultury województwa podlaskiego	23